

Willemsfonds Magazine
Maart 2026
jaargang 33
P602478
Afgiftekantoor Gent X

Rechtuit

Willemsfonds Jubileumjaar
75jaar - 1926

willems
fonds

COLOFON

Hoofd- en eindredactie

Cédric Ista

Redactieraad

Pascale Braeckman, Luc Govaert,
Mieke De Groen, Sonja De Craemer,
Els De Geest

Vormgeving

Pascale Braeckman

Druk

NV Drukkerij Verbeke
drukkerij.verbeke@skynet.be

Werken mee aan dit nummer

Jeanne Verhaegen, Peter Hoet, Hannah
Cornelus, Antwerpen Leest, Cédric
Ista, Bart D'hondt, em. prof. Jacques
Van Keymeulen, Suzanne ter Haar

Verantwoordelijke uitgever

Luc Govaert

Redactiesecretariaat

Vrijdagmarkt 24-25, 9000 Gent
Tel: 09 224 10 75 - fax 09 233 10 65
info@willemsfonds.be
www.willemsfonds.be

Lidmaatschap

€ 15,- voor een hoofdlid en € 3,- voor
elk bijkomend gezinslid. Jongerenlid-
maatschap -30j gratis.
willemsfonds.be/lid-woorden
IBAN BE39 0010 2817 2819 -
BIC GEBA BE BB

Coverbeeld

Willemsfonds Jubileumjaar,
75jaar - 1926
© Collectie Liberas

De artikels vallen onder de verantwoorde-
lijkheid van de auteur. Willemsfonds vzw
heeft haar uiterste best gedaan om de
rechthebbenden van het gebruikte beeld-
materiaal te achterhalen. Meen je rechtheb-
bende te zijn van een of meer van de foto's
die wij hebben gebruikt in ons magazine,
dan vragen we je vriendelijk contact op te
nemen met de hoofdredacteur:
cedric.ista@willemsfonds.be.

IN DIT NUMMER | MAART 2026

1	Voorwoord	24	Boekentips
2	Dossier 175 jaar Willemsfonds		Antwerpen Leest
	Terugblik jubileumjaren	26	Etymologie
	145 jaar WF Oostende		Geleerdenlatijn
	Jubileumfeest in Boechout	28	Cultuurtips
	Podcast: 175 jaar kritisch		Gloednieuwe hotspot:
	denken en verbinding		Brusk
	Het ontstaan en de ontwik-	30	Uit het Willemsfondsarchief
	keling van het Willems-		Getormenteerd - geïnter-
	fonds		neerd
10	Campus Willems	32	Creatief Willemsfonds
	Mooov: een raam en spie-		Raymond Renders
	gel op de wereld		
	Gesprekken over familiege-		
	schiedenis verrijken je		
	leven		
	Overbevolkte gevangenis-		
	sen		
	Respect voor mensenrech-		
	ten		
	Mensenrechten als moreel		
	kompas		
22	Recensie		
	Taaie aanhouders		

Naar niet aflatende uitdagingen?

Beste leden

Het voelt enigszins raar aan om statutair een hoofdstuk af te sluiten, nl. het einde van 8 jaar een zitje in het bestuursorgaan (BO), tevens het einde van het maandelijks terugzien van vertrouwde zielsgenoten. Bij de start van een nieuw BO is het trouwens steeds wat wennen aan nieuwe gezichten. Maar... goede wil, een sereen-open geest, een planmatige opvolging en transparantie - al eens gekruid met goedlachsheid - zijn de passende remedies geweest om resultaatgericht naar mekaar toe te groeien.

In alle bescheidenheid, we zijn daarin geslaagd door en dankzij de permanente medewerking van Els, directeur, en de stafmedewerkers, Pascale, Nancy, Jeanne en Cédric. Een pluspunt hierbij: de vroegere thematische werkgroepen werden vervangen door direct doelgerichte ad hoc werkgroepen i.f.v. de noodzaak en/of prioriteit. Een voorbeeld daarvan is de opmaak van het beleidsplan. Tijdsbesparend? Efficiënt? Jawel en dus voor bestending vatbaar.

Binnenkort gaat een nieuw BO van start, dat meteen voor een bijzondere uitdaging zal staan. Zes van de huidige bestuursleden zijn niet meer herkiesbaar. M.a.w. het BO zal er hoe dan ook anders uitzien. Indachtig het voorgaande zijn we ervan overtuigd dat dit zal lukken. Het is immers een geruststelling dat Els - desgevallend ook de stafmedewerkers - een permanente verbindingspersoon is, borg staand voor de continuïteit van bestaande spelregels en van wat op stapel staat.

Nu, het blijft een uitdaging. En het wordt er niet eenvoudiger op. Inmiddels werd door de Vlaamse overheid gesnoeid in het cultureel budget. Zo zullen wij gedurende 5 jaar permanent onze creativiteit moeten aanspreken om het met minder te doen. Los daarvan hebben de culturele verenigingen niet meer de gewenste wind in de zeilen. Dictatoriale heersers alom, oorlogen, doemdenken, het verval van ons aards klimaat aansluitend de ecosystemen, zich

verliezen in sociale media en AI, desinteresse, tanend engagement, enz. zijn niet meteen de ingrediënten voor een bij voorbaat gegarandeerd succes.

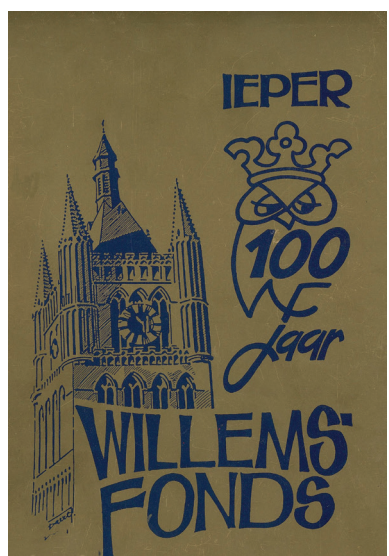
Maar, 't kan simplistisch lijken... met de spirit van Jan Frans Willems, onze stichter ook in moeilijke tijden, hoeven we niet op te geven. De geschiedenis heeft het bewezen: ons gedachtegoed en onze missie hielden stand ondanks hoogtes, laagtes, oorlogen en andere schokkende (politieke) gebeurtenissen sedert zijn bestaan. In het belang van 'de mens en de wereld' blijven we best dát gedachtegoed alom staande houden en/of verdedigen. In die zin was het voor de BO-leden bijvoorbeeld een hele eer om als bestuurder bijgedragen te hebben tot het bepalen van de koers van ons Willemsfonds.

Dit alles zal ons als 'niet-meer-BO-lid' blijven inspireren om actief te blijven, o.m. via de redactieraad van Rechttuit, als bestuurslid van onze lokale geleding, door een gevolg te geven aan een adviesvraag en/of oproep naar medewerking vanuit Gent,... kortom, we blijven allen aanspreekbaar.

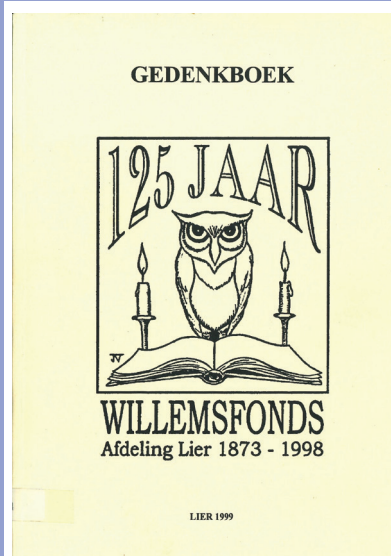
Uiteraard en terecht willen we dit gepaard laten gaan met een oprechte dank aan onze collega-bestuursleden, de directeur en de stafmedewerkers, aan wie ons heeft bijgestaan, maar ook aan al wie zich lokaal of thematisch heeft ingezet. Dank zij jullie allen resulteerde dit alom in een waaier van diverse, tegelijk succesvolle activiteiten, onze naam waardig. Schitterend!

Ten slotte hopen wij hierbij ons blijvend goed gevoel te kunnen overbrengen naar al onze geledingen en hun leden, niet het minst naar de toekomstige BO-leden. Hoe dan ook, gemeend wensen wij iedereen alle succes toe.▶

Luc Govaert, voorzitter
Mieke De Groen, ondervoorzitter

Ieper 100jaar, 1984

Lier 125jaar, 1998

TERUGBLIK JUBILEUM- JAREN

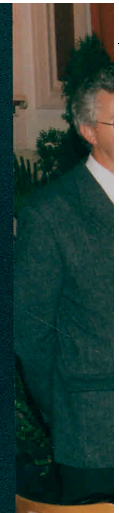
Lochristi 10jaar, 1984

Brugge 130jaar, 2002

Dilbeek 10jaar, 1986

Tongeren 12

Schaarbeek 125jaar, 2004

Willemsfonds vzw 150jaar, 2001

120jaar, 1999

Willemsfonds vzw 150jaar, 2001

WILLEMS·FONDS
GENT 1951

EEUWFEEST

1851 **OP ZATERDAG 2 en ZONDAG 3 JUNI 1951** 1951
herdenkt deze Culturele Vereniging de honderdste verjaardag van hare stichting

PROGRAMMA

ZATERDAG 2 JUNI :
 te 11 u.30 PLECHTIGE ONTVANGST door het Stadsbestuur.
 te 14 u.30 BLOEMENHULDE voor het gedenkteken van Jan Frans WILLEMS.
 te 15 u. OPENING van de TENTONSTELLING in de Hall van de Rijkswaerterij, Voldersstraat.
 Toegang vrij. Open van 4 Juni tot en met 9 Juni, van 10 tot 12 u. en van 14 tot 18 u.

ZONDAG 3 JUNI :
 te 10 u.30 ACADEMISCHE ZITTING in de Aula der Rijkswaerterij te Gent, opgeleust door het
 Symphonie-Orkest, samengesteld uit Leden van het Orkest van het Koninklijk Conservatorium
 te Gent, onder de leiding van de heer **M. De Préter**, eerste Orkestmeester van de
 Koninklijke Opera te Gent, Mevrouw **Vina Bovy**, Directrice, en de heer **M. Ost**, Kunst-
 zanger aan de Kon. Opera te Gent, verlenen eveneens hun medewerking.

te 13 u. SEWARDCONCERT door de heer **R. De Mette**, Stadsbezoeder te Aalst, binnen het kader van de
 Peter Benoit-herdenking.

te 13 u.15 FEESTMAAL in het Posthotel, Kouter.

BELGISCH NATIONAAL INSTITUUT VOOR RADIO-OMROEP
OP ZONDAG 3 JUNI 1951, te 17 u.
PETER BENOIT-HERDENKING 1951
DE PACIFICATIE VAN GENT
 onder de Hoop Bescherming van Z. K. Hoogheid Prins Boudewijn in de Koninklijke Opera te Gent, Gent

Historisch Drama door Emile VAN GOEHEM Muziek **Peter BENOIT** in de radiobewerking door Jos. DE HAES
 met de medewerking van de Gentse Orkestvereniging, het mannenkoor van de Kon. Maatschappij „De Yveringse
 Werkliden“, en v. h. Dramatisch Gezelschap, het Orkest voor en het Symphonie-Orkest v. d. Belgische nationale radio-omroep

Samen opgevoerd door de algemene leiding van: **Leonce GRAS** Regie: **Bert BRAUNS**
 200 uitvoerders

Historisch het Algemeen Bezoek van het Willemsfonds. De Samenreder: Prof. H. HEDRINGS. De Orkestleider: Prof. H. VAN WYCKE. De Regisseur: O. VAN HANNOUWERE. De Technische Directie: M. O.

Willemsfonds 100jaar, 1951

Willemsfonds Oostende

Traditie, overgang en toekomst

Het Willemsfonds Oostende blikt terug op een rijke geschiedenis, maar kijkt tegelijk kritisch naar de maatschappelijke veranderingen die het verenigingsleven vandaag onder druk zetten. Van volksbibliotheken en literaire initiatieven tot muziek, inclusie en democratische waakzaamheid: deze bijdrage schetst hoe een vereniging zich blijvend heruitvindt in een snel veranderende samenleving.

2006 was een bijzonder jubileumjaar voor het Willemsfonds Oostende. We vierden toen 125 jaar Willemsfonds, opgericht op 26 december 1880, én het 100ste geboortjaar van schrijver, dichter en Willemsfondser Karel Jonckheere.

Het Willemsfonds stond mee aan de wieg van de volksbibliotheken in Vlaanderen. Ook in Oostende was er vanaf 1880 een Willemsfondsbibliotheek, die bleef bestaan tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Met het decreet op de openbare bibliotheken ging deze bibliotheek op in de stedelijke openbare bibliotheek.

In de jaren 1934, 1935 en 1936 organiseerde Karel Jonckheere, toen secretaris van onze afdeling, Boekenweken in samenwerking met de Internationale Boekhandel in de Adolf Buylstraat. Het kruim van de Nederlandstalige literaire wereld was daarbij te gast. Deze Boekenweken waren voorlopers van de latere Boekenbeurs in Antwerpen. Voor een lokale afdeling was dit een fenomenaal initiatief. Vandaag is zo iets voor een gewone vereniging financieel onhaalbaar geworden. Dat illustreert een bredere evolutie in het culturele leven. Waar verenigingen vroeger zelf grote initiatieven droegen, nam de overheid steeds meer taken over. In Oostende resulteerde dat in een goed functionerende openbare bibliotheek, een cultureel centrum, dienstcentra met een uitgebreid activiteitenaanbod en grote spelers als KAAP en het Kursaal. Daarbovenop kwamen nieuwe festivals zoals FAAR en TAZ, die ook niet-georganiseerde cultuurgebruikers bereiken.

Het Willemsfonds blijft in de eerste plaats een ledenvereniging, maar dat is geen zwakte. Integendeel: het rijke culturele landschap heeft het aanbod

alleen maar versterkt. Het dwingt verenigingen wel om hun eigen programmatie kritisch te bekijken en te zoeken naar initiatieven die het verschil maken. Twintig jaar geleden gaf het jubileumjaar met tientallen activiteiten onze vereniging een stevige impuls. Er ontstonden nieuwe ideeën, zoals poëziewedstrijden voor jongeren en kleinschalige, kwalitatieve activiteiten die men enkel bij het Willemsfonds kon beleven. We sloten ook een overeenkomst met het Symfonieorkest Vlaanderen, waardoor onze leden concertabonnementen aan een verlaagde prijs konden verkrijgen.

In 2010 werden we getroffen door het overlijden van onze voorzitter Stefaan Brusseele, die het Willemsfonds Oostende jarenlang bezielde had geleid. Ter nagedachteenis aan Stefaan en zijn liefde voor de muziek organiseerden we vanaf 2012 een jaarlijks huldeconcert. In 2013 volgde een nieuw initiatief: Klassiek aan Zee, bedoeld als een jaarlijks zomerfestival voor klassieke muziek.

In 2013 waren er vijf concerten met steun van de stad, in 2014 drie, en vanaf 2015 nog één of twee concerten per jaar, onder meer in samenwerking met de International Opera Academy. Vooral deze concerten bleken bijzonder geliefd bij onze leden. Het enthousiasme en het hoge niveau van de jonge muzikanten maken telkens opnieuw indruk. Een volwaardig jaarlijks festival klassieke muziek bleek echter niet haalbaar.

Daarna kwam corona. Om het contact met onze leden niet te verliezen en hen in een periode van isolatie toch iets te bieden, organiseerden we webinars, die opvallend goed werden bijgewoond. Na corona bleek echter dat een deel van de vaste deelnemers aan de donderdagnamiddag-causerieën was afgehaakt.

De schrijnende eenzaamheid in woonzorgcentra bleef nazinderen. Toen de stad een groots opgezet Ensorjaar lanceerde, werkten wij het project 'De blijde intrede' van James Ensor in de WZC uit. Bewoners van woonzorgcentra en residenties moesten ook kunnen meegenieten van dit culturele feestjaar. Met meer dan twintig voorstellingen trokken we langs woonzorgcentra en residenties. Inclusie is geen slogan, maar een werkwoord.

Verenigingen leveren niet alleen een bijdrage aan het

culturele leven – en gelukkig blijft de stad het verenigingsleven ondersteunen – ze zijn ook onmisbaar voor het sociale weefsel van de stad. Ze werken verbindend.

Met onze deelname aan het Verzetscafé en de plaatsing van een struikelsteen voor de Willemsfondsbibliothecaris die in een concentratiekamp werd vermoord, besteden we bovendien aandacht aan democratische waarden en herinneringseducatie. Dat engagement zullen we blijven opnemen.

Een groot probleem voor veel verenigingen is vandaag de vergrijzing. Niet iedereen voelt zich nog aangesproken door groepsactiviteiten, terwijl net dat samenkomen zorgt voor warme contacten en verbondenheid. Onze leden ervaren die verbondenheid als een duidelijke meerwaarde.

We bevinden ons maatschappelijk in een overgangperiode. Zoals rond 1880 de gloeilamp en de grootschalige productie van elektriciteit de samenleving ingrijpend veranderden, zo deed de computer dat enkele decennia geleden. De digitale maatschappij heeft werk, mentaliteit en sociale relaties grondig hertekend. Ze creëerde echter ook nieuwe vormen van uitsluiting. Niet alleen ouderen, maar ook jongere, minder goed opgeleide en minder kapitaalkrachtige mensen zijn vaak digitale analfabeten.

Sociale media beheersen het leven van velen. Ze creëren nieuwe identiteiten, gedreven door likes en aandacht. Met het verdwijnen van de klassieke verzuiling zijn nieuwe muren opgetrokken, rond het individu. Polarisering nam toe, de debatcultuur verhardde. Het res-

pect voor gezag en hulpdiensten staat onder druk.

Toch is niet alles kommer en kwel. Maar het is een feit dat de deelname aan het verenigingsleven afneemt en dat het groepsgebeuren steeds vaker plaatsmaakt voor individuele activiteiten.

Misschien kunnen we leren van wat vandaag in Polen gebeurt. Zes jaar autoritair bestuur hebben er rechten uitgehold die niet zomaar te herstellen blijken. Jonge mensen komen er opnieuw op straat om het belang van het middenveld te benadrukken.

Zoals schrijver Mario Vargas Llosa het ooit verwoordde: vrijheid is moeilijk te definiëren, maar je weet heel goed wanneer je haar verloren bent. Daarover mogen we blijven nadenken. ▴

Sonja De Craemer
voorzitter Willemsfonds Oostende

175 jaar Willemsfonds: dat is 175 jaar engagement, cultuur, ontmoeting en kritische geest. Vandaag vieren we dat rijke verleden niet met nostalgie alleen, maar met goesting, trots en vertrouwen in de toekomst. In Boechout brengen we mensen samen die geloven in de kracht van taal, cultuur en verbondenheid. Dit feest is een ode aan iedereen die het Willemsfonds gisteren, vandaag en morgen mee vormgeeft – en vooral een uitnodiging om samen te genieten, te vieren en vooruit te kijken

We nodigen al onze leden en sympathisanten uit voor een feestdag vol cultuur, gezelligheid en verbinding op zaterdag 11 juli 2026. De dag begint met een bloemenhulde aan het borstbeeld van Jan Frans Willems bij de kerk van Boechout. De plaatselijke fanfare zorgt voor muzikale omlijsting en enkele gastsprekers brengen hulde aan de geestelijke vader van onze vereniging en het belang van het Willemsfonds anno 2026.

Daarna verplaatsen we ons naar De Kokerij, de prachtige tuin achter kasteel Fruithof, voor een feestelijke receptie. We klinken samen met het speciaal gebrouwen feestbier, exclusief voor deze 175ste verjaardag. Aansluitend volgt een uitgebreide barbecue.

Programma

- 11u: bloemenhulde aan het borstbeeld van Jan Frans Willems met de plaatselijke fanfare Boechout en gastsprekers: burgemeester van Boechout, nieuwe voorzitter Willemsfonds.
- 12u: samen gaan we naar De Kokerij, gelegen op het domein van het kasteel Fruithof, voor een feestelijke receptie. We klinken samen op het jubileumjaar.
- 13u: uitgebreide barbecue met onder meer gamba's, gelakte zalmfilet, pulled chicken, gelakte ribben en licht gerookt rundvlees. Daarbij serveren we verschillende salades, sauzen, brood en een selectie van heerlijke mini-desserten.

6

Randanimatie

De namiddag wordt extra gezellig met de muzikale ambiance van Unexpected Visitors, randanimatie voor jong en oud, een zomerse sfeer en de aanwezigheid van onze sfeervolle Camping Willems.

Deelnameprijs

89 euro, inclusief receptie, barbecue en drank aan tafel.

Inschrijven

Inschrijven kan tot maandag 15 juni 2026 via pascalle.braeckman@willemsfonds.be of telefonisch op 09 224 10 75. Het bedrag kan overgemaakt worden op rekening BE39 0010 2817 2819 van Willemsfonds vzw, met vermelding van je naam en het aantal personen. Je inschrijving is definitief na betaling.

Busvervoer

Om iedereen de kans te geven mee te vieren, voorziet het Willemsfonds *gratis busvervoer* vanuit verschillende provincies. De exacte opstapplaatsen en tijdstippen worden meegedeeld van zodra we een zicht hebben op de inschrijvingen. Opstapplaatsen zijn o.a. Oostende, Loppem, Gentbrugge, Tongeren.

PODCAST: 175 JAAR KRITISCH DENKEN EN VERBINDING

Naar aanleiding van ons 175ste jubileumjaar publiceren we twee podcasts met host Margriet Hermans over thema's die ons allen raken en inspireren om ons te blijven inzetten voor het Willemsfonds.

PODCAST 1: SAMEN LEVEN EN BELEVEN

Eenzaamheid gaat over meer dan fysiek alleen zijn. Het is dat knagende gevoel van leegte, het gaat over de vraag wat je voor een ander betekent en de zoektocht naar zingeving. Het kan je welzijn sluipenderwijs aantasten. Bij het Willemsfonds geloven we dat samen cultuur beleven wonderen doet hiervoor. Door samen te luisteren, te kijken en te tafelen, ontstaan er echte ontmoetingen. We bouwen bruggen die sociale netwerken versterken en emotionele steun bieden. Want cultuur is geen product om te consumeren, maar iets om te delen. In dat delen ontstaat de broodnodige verbinding.

Els De Munck (WF Tongeren) en Franck De Bock (WF Antwerpen) gaan samen met psycholoog Inge De Waele in gesprek over eenzaamheid en hoe samen cultuur beleven hierbij helpt.

PODCAST 2: STIL VERZET

Kritisch denken hoeft niet luid te zijn; vaak begint het thuis, in je eigen zetel, met een gedachte of een gesprek. Dit 'stille verzet' is belangrijk voor onze democratie. Al 175 jaar staat het Willemsfonds voor het democratisch gedachtengoed en het vrijzinnig humanisme. Wie durft te twifelen en vragen te stellen, draagt bij aan een samenleving waarin respect voor de Rechten van de Mens centraal kan staan.

Een sleutel tot dit kritisch burgerschap is taal. Taal is voor ons geen luxe, maar een middel tot zelfontwikkeling, empathie en verbinding. Wie zich kan inleven in het verhaal van een ander, is beter gewapend tegen polarisatie en desinformatie. Daarom koesteren wij de pracht én de kracht van het Nederlands. Van poëzie tot hiphop en van theater tot debuutromans: wij maken literatuur toegankelijk zodat

Stemmen
van het **Willemsfonds**
175 jaar kritisch denken en verbinding

175 jaar willemsfonds podcasts met host Margriet Hermans

iedereen zijn stem kan vinden. Want sterker worden in taal betekent simpelweg sterker worden in het leven. Sonja De Craemer (WF Oostende), Jan De Groof (WF Gentbrugge), Sylvain Peeters (jurylid De Bronzen Uil) en Bart D'Hondt (Liberas) bespreken hoe we binnen het Willemsfonds omgaan met kritisch denken, stil verzet en de rol van taal. ▴

De podcasts zijn gratis te beluisteren via onze website, Apple Podcasts en Spotify. Scan de onderstaande code om naar de podcast te luisteren.

Het ontstaan en de ontwikkeling van het Willemsfonds

In gesprek met Herman Balthazar

Hoe gaf de sociale context van het negentiende-eeuwse België vorm aan het Willemsfonds en hoe evolueerde dit door de tijd? Ter ere van ons 175-jarig jubileum doken we in de geschiedenis met emeritus professor Herman Balthazar. Als expert in de sociale geschiedenis werpt hij een uniek licht op het ontstaan en de evolutie van sociaal-culturele verenigingen zoals het Willemsfonds. Het resultaat? Een diepgaand gesprek over democratie, volksverheffing, emancipatie en de verbindende kracht van cultuur.

We delen dit drieluik in de komende nummers van Recht uit:

- Deel 1 (nu): De sociale context tijdens de beginjaren van het Willemsfonds.
- Deel 2 (juni nummer): De ontwikkeling van de identiteit en kernwaarden van onze organisatie.
- Deel 3 (september nummer): Een blik op de toekomst.

DEEL 1: DE SOCIALE CONTEXT TIJDENS DE BEGINJAREN VAN HET WILLEMSFONDS.

Het Willemsfonds bestaat 175 jaar en het Davidsfonds 150 jaar. Beide zijn opgericht in de tweede helft van de 19e eeuw. Waarom werden die toen opgericht? Wat was er aan de hand in Vlaanderen?

Om de context te zoeken van de oprichting van het Willemsfonds, in 1851, moeten we eigenlijk de hele context van de Belgische politiek daarbij betrekken. België is geboren uit het zogenaamde unionisme waarbij een katholieke en een liberale opiniestroom samen kwamen om de basis te maken voor een nieuwe Belgische staat. Dat unionisme komt echter snel onder druk te staan: onder paus Pius IX gaat het katholicisme een veel conservatievere koers varen, waardoor de liberale en katholieke visies steeds verder uit elkaar groeien. De Belgische politiek raakt verdeeld: regeringen waren voortaan ofwel uitgesproken katholiek,

© Collectie Liberas

ofwel liberaal.

DE HERVORMINGEN VAN DE REGERING ROGIER

In 1847 komt er een belangrijke, zuiver liberale regering, de regering Rogier. Die is belangrijk om allerlei redenen. Ze wordt in 1848 geconfronteerd met een revolutionair klimaat van de tweede Franse republiek. Wanneer het in Parijs regent, dan druppelt het in Brussel. Ook hier dacht men 'Wat gaat er hier gebeuren? Gaat België ook mee in die revolutionaire stroom?'. De regering Rogier wist die onrust te vermijden door het nemen van een serie doordachte maatregelen dat de burgerij politiek meer zou betrekken in de samenleving:

- De afschaffing van de dagbladzegel; een belasting op kranten. Hierdoor stijgt het aantal krantenlezers, wordt het gedrukte woord sneller verspreid en meer burgers raken betrokken in het politieke debat, gaan meedenken, ageren en politieke meningen innemen.
- Er is een verlaging van de kiescijns naar een grondwettelijk minimum. Het blijft nog altijd een cijnskiesrecht waar alleen de burger die belasting betaalt een stem krijgt, maar

de groep kiezers wordt groter en ook hier nemen meer burgers deel in het politiek debat.

- Schoolontwikkeling en volksverheffing wordt belangrijk. Sinds 1842 is er een eerste wet op het lager onderwijs, in 1851 volgt er de eerste wet op het middelbaar onderwijs, waarbij er 51 middelbare scholen worden opgericht. Die middelbare scholen brengen een nieuwe, hoger opgeleide generatie voort.

EEN VRUCHTBARE BODEM VOOR HET WILLEMSFONDS

Dat middelbaar onderwijs was nog niet toegankelijk voor de grote massa, en velen bleven analfabeet tot de eerste wet op verplicht lager onderwijs in 1914. Toch was het een belangrijke stap en verenigingen zoals het Willemsfonds werden onmiddellijk steunpilaar van dit type van onderwijs. Ze rekruteerden in de oud-leerlingenbonden en bij de leerkrachten. Wanneer je een studie zou maken over Willemsfonds bestuursleden van toen, dan zou je zeker vaak dezelfde mensen vinden die zich ook met hart en ziel inzetten voor het onderwijs.

Kortom, de achttiende eeuw is een eeuw waar de burgerij zelf zijn plaats gaat zoeken in de maatschappij, met politieke participatie. Le tiers état, een derde stand naast adel en geestelijkheid. In Frankrijk gebeurde dat door revoluties, in België gebeurde het vreedzamer door de maatregelen van regering Rogier. En het is pas dan dat de ideeën, zoals deze van het Willemsfonds kansen gaan krijgen, in een totaal andere maatschappij met meer kiezers, meer geschoolden. De groep van de middenburgerij wordt steeds groter en in die steeds grotere groep krijgen verenigingen zoals het Willemsfonds een voedingsbodem, een rekruteringsveld.

Volksontwikkeling wordt heel belangrijk in dit proces en organisaties die hieraan werken, zoals het Willemsfonds, worden daardoor ook meer en meer relevant en nodig. Die volksverheffing in Vlaanderen legt ook een grote nadruk op het erkennen en valideren van de Nederlandse of Vlaamse taal.

DE VLAAMSE BEWEGING EN HET BELANG VAN DE NEDERLANDSE OF VLAAMSE TAAL

De Vlaamse Beweging was een kleine cultuurbeweging die in 1830 nagenoeg geen enkele rol speelde bij het tot stand komen van België, terwijl een grote meerderheid van de bevolking in de Vlaams provincies als moedertaal

© Collectie Liberas

het Vlaams had. In de opbouw van de Belgische staat had dit Vlaams nergens een officiële plek gekregen, noch in de rechtszaal, noch in het onderwijs, noch in het leger, nergens. Reeds van op het einde van de Hollandse tijd ziet men dat er zich een Vlaamse beweging ontwikkelt die probeert de taalrechten in de wet vastgeklonken te krijgen en die het Vlaams wou valoriseren op cultureel, literair, pedagogisch, politiek en juridisch vlak. Het Willemsfonds werd een van de belangrijke stemmen in dit debat en zocht naar concrete manieren om de taalrechten van de Vlamingen in de wet te helpen verankeren.▶

Els De Geest
Directeur

In de volgende Rechtuit: Deel 2 - De ontwikkeling van de identiteit en kernwaarden van het Willemsfonds.

Campus Willems 2026

Respect voor mensenrechten

In de vorige editie van Rechtuit kondigden we aan dat het centrale thema voor Campus Willems in 2026 'respect voor mensenrechten' is. Dit thema kozen we samen tijdens de algemene vergadering van maart 2025. Op het eerste gezicht lijken mensenrechten vanzelfsprekend: een dak boven het hoofd, toegang tot onderwijs en gezondheidszorg, en de vrijheid om jezelf te uiten. Toch staan deze fundamentele rechten vandaag wereldwijd, én ook in België, onder druk.

De *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* (UVRM) werd in 1948 opgesteld in een wereld die nog zwaar getekend was door de Tweede Wereldoorlog. De gruwelijke gebeurtenissen maakten één ding duidelijk: er was nood aan een gedeelde afspraak over hoe mensen met elkaar omgaan. De verklaring moest soortgelijke wreedheden voorkomen. Centraal staat dat ieder mens fundamentele rechten heeft, ongeacht nationaliteit, religie, gender of overtuiging. Deze rechten moeten altijd en overal gerespecteerd worden. Juridisch bindend is de verklaring niet, maar ze groeide uit tot dé internationale referentie voor mensenrechten.

Toch geeft deze verklaring geen volledig overzicht van alle rechten die we vandaag kennen. Ook het universele karakter van de verklaring wordt soms bevestigd. In 1948 waren zo'n 50 landen lid van de Verenigde Naties; nu bijna 200. Tijdens de onderhandelingen konden landen het niet overal over eens worden, en sommige rechten werden toen nog niet algemeen erkend. Zo zegt de verklaring niets over de doodstraf: sommige landen waren er toen al tegen, andere zijn er nog steeds voorstander van. Ook het recht op abortus en euthanasie, het stakingsrecht en de bescherming van vrouwen tegen geweld en genitale verminking ontbreken.

Desondanks mag de invloed van de UVRM niet worden onderschat. Ze vormde de basis voor latere, wél bindende VN-verdragen, zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (1950), het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten en het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (beide uit 1966), en beïnvloedde diverse nationale grondwetten.

Vandaag staan onze rechten opnieuw onder druk. In diverse landen worden rechten van bepaalde groepen sterk ingeperkt, zoals die van de LGBTQIA+-gemeenschap. In 2025 wijzigde Hongarije bijvoorbeeld de grondwet om openbare LGBTQIA+-evenementen, zoals de pridemars in Boedapest, te verbieden. Deelnemers en organisaties riskeren straf voor het uitoefenen van hun recht op verga-

dering, protest en meningsuiting, maar ook simpelweg omdat ze zijn wie ze zijn. In sommige staten in de Verenigde Staten en in Polen werden de wetten rond abortus flink aangescherpt. Deze voorbeelden tonen duidelijk: mensenrechten zijn geen vanzelfsprekendheid en vragen voortdurende verdediging.

In 2026 onderzoeken we hoe mensenrechten deel uitmaken van ons dagelijks leven want onze rechten zijn overal aanwezig, ook dichtbij. Eleanor Roosevelt verwoordde het al in 1958, bij de tiende verjaardag van de UVRM:

"Waar beginnen de universele mensenrechten? Op kleine plaatsen, dicht bij huis – zo dichtbij en zo klein dat je ze op geen enkele wereldkaart kunt zien. Maar die plekken zijn de wereld van individuele mensen; de buurt waarin men woont; de school die men bezoekt; de fabriek, boerderij of kantoren waar men werkt. Als deze rechten daar geen betekenis hebben, hebben ze ergens anders ook weinig betekenis."▲

DOE MEE!

Wij nodigen jullie van harte uit om activiteiten rond dit thema te organiseren. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van lezingen, panelgesprekken, filmvertoningen, een wandeling over mensenrechten, of andere initiatieven die het gesprek over mensenrechten op gang brengen en aanzetten tot reflectie.

Een concreet voorbeeld is onze afdeling in Sint-Truiden. Zij organiseren op donderdag 26 maart 2026 een lezing die dieper ingaat op de problematiek van overbevolkte gevangenissen. Dit illustreert hoe rechten, zoals het recht op menselijke waardigheid, ook in België onder druk kunnen staan. Meer hierover lees je in het artikel van Peter Hoet, voorzitter van Willemsfonds Sint-Truiden, in deze editie van Rechtuit.

Wil je zelf een activiteit rond mensenrechten organiseren? Dat kan zeker! Voor ondersteuning kun je een premie aanvragen bij het premieteam via premieteam@willemsfonds.be. Voor vragen of inspiratie kun je terecht bij Jeanne Verhaegen via jeanne.verhaegen@willemsfonds.be.

FILMREEKS CAMPUS WILLEMS 2026

Doorheen 2026 organiseren we enkele filmvertoningen met omkadering. Via deze filmreeks verkennen we verschillende mensenrechten en maken we de link naar vandaag: hoe staan deze rechten onder druk en wat betekent dat voor ons? Na de film openen we het gesprek over de inhoud en de bredere maatschappelijke context.

In samenwerking met plaatselijke geledingen, MOOOV, Sphinx cinema, Cinema Rix en deMens.nu.

Hieronder vind je meer info:

DJ Ahmet (2025), Georgi M. Unkovski

Een tiener wordt, door zijn grote liefde voor muziek, in zijn kleinschalige, conservatieve gemeenschap beschouwd als een herrieschopper. Klinkt bekend in de oren? Georgi M. Unkovski's debuut lijkt gretig inspiratie te plukken uit tienerhit Footloose, maar de regisseur loodst DJ Ahmet probleemloos de 21ste eeuw in dankzij z'n culturele sensitiviteit, charme en humor.

- Zaterdag 25 april, 20u in CC Vredeberg, Lier

One Woman One Bra (2025), Vincho Nchogu

In het Keniaanse dorp Sayit worden inwoners eindelijk officieel eigenaar van hun land. Maar Star dreigt net haar land kwijt te raken. De eigendomsaktes zijn op grond van familiebanden en niemand heeft info over haar afkomst. Star gaat op zoek naar hulp en ondersteuning, maar uiteindelijk lijkt ze er alleen voor te staan.

- Zondag 26 april, 14u in UGC Turnhout

I Was a Stranger (2025)

De burgeroorlog in Syrië. Vijf mensen. Hun verhalen kruisen mekaar. Een vrouwelijke arts uit Aleppo is samen met haar jonge dochter op de vlucht. Een Syrische militair raakt in de knoop met wat hij moet doen en met de orders die hij zou moeten volgen. Een dichter die met zijn gezin wil vluchten. De mensensmokkelaar die voor veel geld vluchtelingen in opblaasbootjes zet. En de kapitein van een Griekse kustwachtboot.

- Dinsdag 28 april, 20u in Lumière Brugge
- Donderdag 30 april, 14u in UGC Turnhout

Put Your Soul On Your Hand And Walk (2025), Sepideh Farsi

Wanneer de Iraanse filmregisseur Sepideh Farsi in april 2024 naar Gaza wil om het leven in de Gazastreek vast te leggen, mag ze de grens niet over. Gelukkig komt ze in contact met Fatma Hassona, een jonge, getalenteerde fotojournaliste uit Gaza-stad. Gedurende meer dan 200 dagen houden ze contact via videogesprekken en biedt Fatma een zeldzaam menselijk perspectief op een onmenselijk bestaan.

- Donderdag 30 april, 20u in CC Vredeberg, Lier

The Florida Project (2017), Sean Baker

The Florida Project is een ontroerende film waarin we volgen hoe de zesjarige Moonee, samen met haar jonge moeder Halley in een budgetmotel nabij Disneyworld (Florida) woont. Moonee schippert tussen een zorgeloze jeugd en het zien van hoe haar moeder onder heel wat druk het hoofd boven water probeert te houden.

De film maakt de vaak onzichtbare realiteit van dakloosheid zichtbaar: gezinnen die "verborgen dakloos" zijn en leven aan de rand van de samenleving in een systeem dat hen laat vallen.

- Vrijdag 8 mei, 20u in Cinema Rix (De Klap), Deurne

The Blue Trail (2025), Gabriel Mascaro

We zijn in een toekomstig Brazilië en volwassenen boven de 75 worden door de staat verplicht om zich te verplaatsen naar een 'seniorenkolonie'. De 77 jarige Tereza (Denise Weinberg) weigert haar vrijheid op te geven en begint aan een bootreis door het Amazonegebied...

'The Blue Trail' is een rebelse roadmovie over ouderdom, verzet en het recht om te blijven dromen. De Braziliaanse film mengt maatschappelijke urgentie met een sfeervolle, beeldrijke vertelstijl en toont dat ouder worden ook een heel ander gezicht kan hebben.

- Donderdag 21 mei, 20u in Sphinx Cinema, Gent

MOOOV: een raam en spiegel op de wereld

Hoe films verbinden, perspectieven openen en nieuwsgierigheid prikkelen

Dit jaar werken we voor ons filmprogramma in het kader van het thema van Campus Willems samen met MOOOV. Van 23 april tot en met 3 mei vindt het MOOOV Filmfestival plaats in Zuid-West-Vlaanderen, Brugge, Turnhout, Lier en Beringen. In Lier, Brugge en Turnhout staat het Willemsfonds in voor de omkadering bij enkele vertoningen.

Naar aanleiding van deze samenwerking sprak ik met twee medewerkers van MOOOV: Steffi en Uma. Beiden leerden MOOOV kennen tijdens hun studies Filmstudies en Visuele Cultuur aan de Universiteit Antwerpen. Steffi focust zich voornamelijk op wereldcinema en de programmatie van het jaarlijkse filmfestival. Uma is verantwoordelijk voor de productie en publiekswerking van het festival en is daarnaast betrokken bij de bouw van een nieuwe arthousecinema in Turnhout.

Samen vertellen ze meer over de algemene werking van MOOOV en over het filmfestival.

WAAR ALLES BEGON

In 2013 sloegen Cinema Novo (Brugge, opgericht in 1984, toonde voornamelijk films uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika) en Open Doek (Turnhout, opgericht in 1992 als Focus op het Zuiden) de handen in elkaar, en zo ontstond MOOOV. Het festival breidde zich al snel uit met vijf extra locaties verspreid over Vlaanderen. Hoewel het filmfestival het grootste deel van de werking beslaat, bestaat MOOOV daarnaast uit vier andere pijlers: Zebra Cinema, filmdistributie en scholen- en jongerenwerking.

Deze pijlers versterken elkaar voortdurend en vormen een duurzame, homogene basis die jaar na jaar groeit. Sinds de oprichting draagt MOOOV het motto 'Films Facing the World', dat door de hele werking betekenis krijgt en alle activiteiten verbindt, van distributie tot scholenwerking.

FILMS ALS RAAM EN SPIEGEL: FILMS FACING THE WORLD

Centraal in de werking van MOOOV staat het idee dat film meer is dan amusement: het is een raam naar andere culturen en een spiegel voor jezelf. MOOOV vertrekt altijd vanuit de inhoud, artistieke kwaliteit en maatschappelijke relevantie van films, zodat ruimte ontstaat voor verhalen die normaal moeilijk in Belgische zalen te zien zijn.

Tijdens het MOOOV filmfestival ligt de focus op wereldcinema uit Azië, Afrika en Latijns-Amerika. Deze films nemen je mee in hun verhaal, maar nodigen je tegelijkertijd uit om met een andere blik naar de wereld en naar jezelf te kijken. Ze durven vragen te stellen over samenleven en

maatschappelijke thema's en creëren zo een verbindende factor tussen makers en publiek.

Hoewel verschillende arthousecinema's tegenwoordig wereldcinema programmeren, blijven veel van deze films onderbelicht. Op streamingplatformen zoals Netflix, maar ook op andere filmfestivals zoals Cannes, raken ze vaak verloren. Door zich volledig te richten op films uit Azië, Afrika en Latijns-Amerika, biedt MOOOV een uniek platform waarop deze verhalen de aandacht krijgen die ze verdienen.

DE VERBINDENDE KRACHT VAN FILM EN OMKADERING

Die verbindende rol van film komt bij MOOOV niet alleen tot uiting in het programma, maar ook in de manier waarop films vertoond worden. "Films kijken doe je sowieso samen, met de mensen in de zaal," legt Uma uit.

"Een heel belangrijk aspect voor ons is het nagesprek, omdat de film dan niet meteen afgesloten wordt. Zo kan je het verhaal samen laten doorwerken en beleven. Zo'n gesprek biedt handvatten en extra context voor het publiek, je kan dingen leren die je vooraf misschien niet wist, en tegelijkertijd ontstaat er ruimte voor emoties en vragen. De omkadering bij een film verdiept de kijkervaring, creëert een extra laag nieuwsgierigheid, verruimt de blik van het publiek, biedt nieuwe perspectieven en maakt ruimte voor dialoog." licht Steffi toe "In films zitten soms verborgen thema's," vult Uma aan. "Dan is een introductie of nagesprek belangrijk om die zichtbaar te maken en mensen iets bij te brengen. Soms blijven wij zelf ook met vragen zitten, en dat zorgt ervoor dat de verbindende werking op gang komt."

Voorbeelden hiervan zijn talrijk:

De avant-première van *The Things You Kill*, een film van een Canadees-Iraanse regisseur die zich afspeelt in Turkije, illustreert dit verbindende effect. Het trok een divers publiek, waarna een Q&A volgde met de regisseur. "Het werd een rijk gesprek tussen de regisseur en het publiek, van jonge kijkers tot leden van de Iraanse gemeenschap. Mensen zagen de film op een andere manier dan wat typisch als Iraanse cinema wordt bestempeld. Het was een warm, verbindend moment waarin iedereen mee kon denken over de diepere boodschap van de film."

This Is My Moment, over wielrenner Benjamin Germain, bracht de hele Eritrese gemeenschap in Turnhout samen. “De zaal zat vol en er was veel meer leven en geluid dan bij een klassieke vertoning. Dat was een charmante ervaring.”

PROGRAMMERING, SELECTIE EN JONGERENTRAJECT

Om films te selecteren voor het MOOOV filmfestival werkt MOOOV met een programmatieteam dat prospecteert op grote internationale festivals zoals Cannes, Berlijn, San Sebastián, Toronto en Venetië. Titels worden aangevraagd vanuit België zodat het bredere team ze kan bekijken. Dit jaar werd ook het jongerentrajec *The Moving Pictures* opgezet. Vier studenten of ex-studenten Filmstudies bekeken samen met het team welke films inhoudelijk en vormelijk sterk zijn en belangrijke verhalen vertellen. Diversiteit speelt daarbij een grote rol: thema's of landen die minder vaak aan bod komen krijgen soms voorrang. Zo streeft MOOOV in de eindselectie naar een evenwichtige mix: thematisch, geografisch en qua representatie.

MOOOV heeft ook competitiefilms, die meedingen naar verschillende prijzen. Competitiefilms worden geselecteerd op basis van inhoud, vorm en durf van de maker. Het hoeven geen debuutfilms te zijn, maar ze moeten iets extra's hebben, iets nieuws vertellen en buiten de lijntjes durven kleuren. Het is een combinatie van artistieke kwaliteit, maatschappelijke relevantie en vernieuwende vertelvormen die een film geschikt maakt voor de competitie.

Het jongeren- en studentenproject is nauw verbonden met de competitiefilms. Vijf studenten van de Universiteit Antwerpen kiezen de winnende film voor de University of Antwerp Award, de jongerenjury selecteert de Youth Award. Er is ook de Behind the Scenes Award, dat gekozen wordt doorgedetineerden in Merksplas die de films bekijken.. Zo ontstaat een breed, verbindend perspectief op de competitiefilms, waarin diverse stemmen en achtergronden samenkomen.

JONGEREN, SCHOLEN EN PUBLIEK

Het filmfestival heeft ook een vertrouwd publiek opgebouwd. Dat zien ze bijvoorbeeld heel sterk op de locaties in Turnhout. MOOOV is daar heel dankbaar voor.. Tegelijk blijft het festival streven naar nieuwe doelgroepen.. Dit is natuurlijk een werk in proces en er wordt ingezet op verschillende zaken om een breed en nieuw publiek te bereiken. Een belangrijk onderdeel van de werking is de scholenwerking, die doorheen het jaar en tijdens het festival jonge kijkers betreft bij cinema.

Zo programmeert MOOOV elk jaar vijf familiefilms om tijdens het festival een breed publiek te bereiken. Daarnaast richt de algemene werking van MOOOV zich op jongvolwassenen en middelbare scholieren via het *Young Ambassadors*-programma in Turnhout en Brugge. Deze jongeren organiseren vertoningen doorheen het jaar en tijdens het filmfestival, en dragen zo actief bij aan de beleving van cinema in hun regio.

Een belangrijk onderdeel van dit jongerenprogramma zijn de kortfilmwedstrijden *Kind of Bruges* en *Kind of the Kempen*. In Brugge en Turnhout krijgen jonge filmmakers de kans hun eigen verhalen te maken en op het grote scherm te tonen tijdens het festival. Vijf geselecteerde

films worden vertoond en beoordeeld door zowel het publiek als een professionele jury. De winnaars ontvangen prijzen, waaronder een juryprijs en een publieksprijs, waarmee hun creatieve werk extra erkenning krijgt. Zo worden jongeren niet alleen als kijker, maar ook als maker actief betrokken bij het festival.

VRIJWILLIGERS: DE STILLE KRACHT

Een festival als MOOOV kan niet zonder vrijwilligers. Ongeveer 150 mensen helpen mee met taken zoals ticketcontrole, kassa, café, keuken, chauffeurs, gastgezinnen en begeleiding van schoolvoorstellingen. “Zij staan dicht bij het publiek en geven ons veel feedback,” vertelt Uma. “De vrijwilligers maken echt deel uit van MOOOV en zonder hen zou het festival niet mogelijk zijn.”

DE BOODSCHAP VOOR BEZOEKERS

Voor Steffi en Uma draait het erom dat bezoekers zich verbonden, nieuwsgierig en verruimd voelen. “Het festival is niet alleen inhoudelijk interessant, het is ook plezierig: er is gezelligheid in het café en leven in de stad. We willen zeggen: wees welkom, beleef het festival met ons, stel vragen, geef feedback en geniet van de films. Film is iets dat je samen beleeft, en zonder het publiek is er geen festival.”

Jeanne Verhaegen, vrijwilligerscoach

Het filmfestival vindt plaats van 23 april tot en met 3 mei in Zuid-West-Vlaanderen, Brugge, Lier, Turnhout en Beringen. In deze Rechtuit lees je ook meer over welke vertoningen het Willemsfonds mee ondersteunt in Turnhout, Lier en Brugge.

De ticketverkoop start op 30 maart en meer informatie over het festival is binnenkort te vinden op MOOOV.be. Voor meer info kan je terecht bij jeanne.verhaegen@willemsfonds.be

MOOOV

23 april
— 4 mei

Beringen

Brugge

Lier

Turnhout

Zuid-West-Vlaanderen

filmfestival

mooov.be

Celebrating Women

International Women's Day

A Musical Tribute by

The Brussels Concertband

o.l.v. Guido de Ranter

Presentatie: Ella Michiels

Geena Lisa

Sandra Kim

8-3-2026 - 15:00 - VUB Aula Q - Pleinlaan 2 Q, 1050 Elsene

Tickets & info: concert.kortweg.brussels

€17,50, group(e)/groep (10+px): €12,50, -26-jarigen: €10

Overbevolkte gevangenissen

Op weg naar een oplossing?

Het in dit nummer gepubliceerde verslag van het FIRM verwijst terecht naar de overbevolkte gevangenissen als een bedreiging van onze rechtstaat. De door de strafrechter opgelegde gevangenisstraf blijkt quasi onuitvoerbaar en mensen opsluiten in overbevolkte gevangenissen is onmenselijk. Het vormt een schending van artikel 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), dat onder meer bepaalt dat niemand mag worden onderworpen aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen.

Zeer terecht koppelt onze directeur Els De Geest, in haar voorwoord op dit verslag, de eerbiediging van de rechten van de mens aan de rechtszekerheid en de bescherming van de rechtstaat of de rule of law. De rechten van de mens en zijn fundamentele vrijheden, zoals vervat in onze Grondwet en in tal van Verdragen, zoals het EVRM, zijn de basis van ons samenleven. De rul of law moet garanderen dat iedereen, ook de overheid en zij aan wie het monopolie op gebruik van geweld is toevertrouwd, die rechten respecteren en zich in het algemeen ook houden aan de wet. Of nog, niemand staat boven de wet. Alleen die garantie sluit willekeur uit en waarborgt dus rechtszekerheid.

OVERBEVOLKTE GEVANGENISSEN

De overbevolking van de Belgische gevangenissen en de niet-uitvoering van gevangenisstraffen zijn een sinds lang bestaand probleem, dat recent, mede in gevolge de beslissing om alle gevangenisstraffen, en dus ook de korte, volledig uit te voeren, een climax bereikt. De Belgische rechtbanken en ook het Hoogste Rechtscollege werden dan ook reeds bij herhaling gevat om zich over een schending van artikel 3 EVRM uit te spreken wanneer iemand wordt opgesloten in een Belgische gevangenis.¹

Door die overbevolking kunnen onvoldoende inspanningen worden geleverd door de gevangenis om de gedetineerden voor te breiden op hun terugkomst in de samenleving. Bijna iedere gevangene keert vroeg of laat terug in de samenleving en de gevangenisstraf op zich is absoluut niet voldoende om tot verbetering van de gestraften te leiden. Bijkomend leidt die overbevolking bij de penitentiaire ambtenaren tot spanningen en frustraties. Zij kunnen immers de hun toevertrouwde opdrachten niet meer naar behoren uitvoeren.

Ook de rechtszekerheid is geschaad. Veroordeelden tot een gevangenisstraf komen op een wachtlijst om hun straf uit te voeren, zonder dat zij weten wanneer zij aan de beurt zullen komen. Hun na de veroordeling mogelijks reeds aangevatte resocialisatietraject wordt daardoor bruusk onderbroken en verstoord. De door de rechter noodzake-

lijk geachte veroordeling tot een gevangenisstraf wordt bovendien niet gerespecteerd.

Nochtans zijn er in België in vergelijking met de ons omringende landen procentueel niet meer gevangenen of is er niet minder gevangenis capaciteit.²

OPLOSSINGEN?

De oplossing kan erin gelegen zijn de gevangenis capaciteit te verhogen of het aantal niet-Europese gevangenen in onze gevangenissen te verminderen. Om voldoende nieuwe gevangenissen te bouwen en daarvoor ook voldoende gekwalificeerd personeel aan te werven, lijken op korte en zelfs lange termijn niet voldoende middelen voorhanden. Bovendien is het maar de vraag of daarvoor een maatschappelijk draagvlak bestaat. Dat maatschappelijk draagvlak is schijnbaar wel aanwezig voor het terugsturen van niet-Europese en zelfs niet-Belgische gevangenen hebben. Het is vooral een populaire oplossing, die evenwel moeilijk te realiseren is en stoot op tal van praktische en juridische obstakels. Beide oplossingen gaan bovendien het probleem ten gronde uit de weg. We moeten de vraag durven stellen of de gevangenisstraf nog wel de referentiestraf moet blijven.³

Op 8 april 2026 treedt een nieuw strafwetboek in werking en het oude strafwetboek, dat reeds dateert van 1867 en wortelt in de Code Napoléon van 1810, vervangen. Gaat

¹ Cass. 23 januari 2024, AR P.24.0092.N, T. Strafr 2024, p. 164, noot Ph. DAENINCK, "Onmenselijke behandeling in de gevangenis getoetst door het Hof van Cassatie"; en ook EHRM 25 november 2014, Vasilescu t/België, § 90-94 en 99-107, www.echr.coe.int

² Met ongeveer 94 gedetineerden per 100.000 inwoners zitten we dichtbij het Europees gemiddelde van 102. Zie hierover European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment van de Raad van Europa, www.CPT.coe.int. en de space-rapporten

www.vrt.be/vrtnws/nl/2026/01/12/overbevolking-gevangenis

of kan dat nieuwe strafwetboek aan het probleem van de overbevolking van de gevangenis een oplossing bieden door niet langer de gevangenisstraf als de centrale en meest evidente straf als antwoord op maatschappelijk onaanvaardbaar gedrag te beschouwen?

HET NIEUWE STRAFWETBOEK

Het Nieuwe Strafwetboek somt voor de eerste maal op limitatieve wijze de door de strafrechter in acht te nemen strafdoelen op. Zowel het herstel ten aanzien van de maatschappij als ten aanzien van het slachtoffer worden beoogd. Vergelding en wraak behoren daar niet toe. Geen genoegdoening kan worden gevonden in doelgerichte leedtoevoeging aan de dader om herstel te verkrijgen. Het zou alleen maar leiden tot een verergering en nog meer schade. Af-schrikking als strafdoel op zich is evenmin weinig nuttig. Recidive wordt er niet mee voorkomen. Het zijn dus vooral de onderliggende omstandigheden die misdrijven genereren, en waaraan, indien mogelijk, door de op te leggen straf of maatregel moet worden verholpen om herha-ling te voorkomen. Met de kennis van die omstandigheden kan een straf worden gekozen die kan verhelpen aan die omstandigheden.⁴

Alleen als de veiligheid van de samenleving of van de al dan niet potentiële slachtoffers in onmiddellijk gevaar is of doordat de betrokkene absoluut hardleers is, dringt een uitsluiting van de dader door zijn opsluiting zich op.

CONCLUSIE

Het Nieuwe Strafwetboek reikt middelen aan om het probleem van de overbevolking van on-ze gevangenis op te lossen. Het dwingt immers de strafrechter meer aandacht te schenken aan het straftoemingsproces en niet steeds onmiddellijk te grijpen naar een gevangenisstraf. Daardoor wordt meer rechtszekerheid geboden. De nog per uitzondering opgelegde gevangenisstraf zal kunnen worden uitgevoerd. De gevangenisstraf wordt de uitzonderingstraf waarvoor maar gekozen kan worden als geen andere straf soelaas kan bieden en in de eerste fase vooral veiligheidsargumenten van doorslaggevend belang zijn. Ook de samenleving moet hiervan worden overtuigd en dat zal maar mogelijk zijn als ook de media en de sociale media als reactie op maatschappelijk onaanvaardbaar gedrag niet onmiddellijk grijpen naar de opsluiting van de dader, en iedere ander antwoord afwijzen als niet afdoende.

Daarom dat onze afdeling op donderdag 26 maart 2026 in de mooie academiezaal van Sint-Truiden twee eminente juristen aan het woord laat om hierover, en wat het Nieuwe Strafwetboek nog meer te bieden heeft, hun licht te laten schijnen.▲

Peter Hoet
Raadsheer Hof van Cassatie
Voorzitter WF Sint-Truiden

³ P. HOET, "Waarom straffen wij? De gevangenisstraf als uitzonderingsstraf", *Rechtuit*, september 2020, p. 23: "Vasthouden aan de gevangenisstraf als centrale straf is naïef en spoort niet meer met de werkelijkheid. Het ontnemt aan de strafbaarstellingen en bestraffingen elke doelmatigheid. ... De strafrechter kan met gemeenschapsgerichte straffen veel gericht en dus meer geïndividualiseerd straffen en reeds ingrijpen in de re-socialisering van de veroordeelde."

⁴ "de vergelding kan niet langer op zichzelf worden beschouwd als de finaliteit van de straf" en "het de wil van de wetgever was om van de gevangenisstraf de ultimum remedium te maken": J. DE HERDT, J. ROZIE en D. VANDER-MEERSCH, *Boek I van het Nieuwe Strafwetboek, De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, Die Keure, 2024, p. 6, (de drie leden van de Commissie tot hervorming van het strafrecht).

Respect voor mensenrechten is respect voor de rechtsstaat

Een van de belangrijkste pijlers van het liberale gedachtegoed is rechtszekerheid: het fundamentele geloof in de noodzaak van een rechtsstaat waarin ook de overheid gebonden is aan het recht. Dat principe vormt een essentieel onderdeel van onze liberale democratie en van de samenleving waarin wij leven – en willen blijven leven.

Rechtspraak moet onafhankelijk van de overheid functioneren en door de overheid worden gerespecteerd. Alleen zo kan de autonomie en vrijheid van het individu worden gewaarborgd. Mensenrechten, zoals vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, zijn verankerd in de grondwet en in het internationaal recht. Zonder een goed functionerende rechtsstaat kunnen deze rechten echter niet effectief worden beschermd.

Het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM) is een onafhankelijke publieke instelling, opgericht en gefinancierd door de Kamer van volksvertegenwoordigers. Het instituut streeft naar een samenleving waarin de mensenrechten van iedereen op gelijke wijze worden gerespecteerd. Het onderstaande artikel werd door FIRM geschreven en mag met hun toestemming worden gepubliceerd.

WAAROM WE MOETEN WAKEN OVER DE RECHTSSTAAT

Wat hebben overbevolkte gevangenissen, asielzoekers die op straat moeten slapen en gesloten gerechtsgebouwen met elkaar gemeen? Het zijn schrijnende situaties die op dit moment plaatsvinden, in ons land. Maar dat is niet alles. Het zijn ook symptomen van een rechtsstaat die onder druk staat. Een recent rapport van het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM) belicht enkele structurele uitdagingen voor de rechtsstaat in België en doet aanbevelingen om de rechtsstaat te versterken.

HOEKSTEEN VAN EEN RECHTVAARDIGE SAMENLEVING

De rechtsstaat is heel belangrijk voor een samenleving waarin de rechten van ons allemaal worden gerespecteerd. Maar wat is dat nu precies, een rechtsstaat?

In een rechtsstaat gelden wetten voor iedereen – ook voor de overheid – en kunnen alle mensen hun rechten afdwingen. Zo beschermt de rechtsstaat tegen willekeur en machtsmisbruik.

Basisprincipes van de rechtsstaat zijn onder andere legaliteit (= machthebbers zijn gebonden aan wettelijk vastgelegde regels), gelijkheid voor de wet, rechtszekerheid, de scheiding der machten, rechterlijke onafhankelijkheid en toegang tot de rechter. Ook respect voor de mensenrechten is een belangrijk principe van de rechtsstaat.

BELANG VAN DE RECHTER

Het FIRM belicht in zijn rapport enkele structurele problemen die de rechtsstaat in België onder druk zetten.

Een daarvan is de vaststelling dat sommige overheden niet doen wat de rechter hen oplegt. Ondanks duizenden rechterlijke beslissingen krijgen veel mensen op de vlucht bijvoorbeeld nog steeds geen opvang. Het FIRM stelt dit al meerdere jaren vast en ziet dat de tendens van niet-uitvoering van rechterlijke beslissingen sterker wordt. Dat tast de scheiding der machten aan, een basisprincipe van de democratie.

Ook een onder gefinancierde justitie is geen neutraal gegeven: het raakt de fundamenten van de rechtsstaat. Wanneer rechtbanken niet meer toegankelijk of operationeel zijn, wordt het recht op een eerlijk proces ondermijnd. Wanneer archieven vernietigd worden door schimmel, of tolken niet beschikbaar zijn wegens wanbetaling, kunnen procedures niet correct verlopen. Mensen verliezen dan hun effectieve toegang tot de rechter.

En ook de mate waarin burgers hun mening durven te uiten, bijvoorbeeld door deel te nemen aan een betoging, zegt iets over de toestand van de rechtsstaat. Betogen is een recht dat in België bijna dagelijks beoefend wordt, meestal zonder ongerechtvaardigde belemmering. In de verslagen van de Europese Commissie over de rechtsstaat in België komt toch een duidelijke bezorgdheid naar voor, die ook leeft bij het middenveld en het FIRM. Steeds vaker worden beperkingen ingevoerd die op zich misschien gerechtvaardigd lijken, maar samen het recht op protest buitensporig kunnen beperken. Zo zijn er strikte voorwaarden om een betoging aan te vragen, riskeren deelnemers soms GAS-boetes of strafrechtelijke vervolgingen en kondigde de regering

MENSEN RECHTEN VERDEDIGEN = EEN MENSEN RECHT

aan dat rechters 'reelschoppers' preventief zullen kunnen uitsluiten van deelname aan betogingen.

WAAKHONDEN VAN DE RECHTSSTAAT

Een gezonde rechtsstaat heeft waakhonden nodig. Zij kunnen overheden, bedrijven en maatschappelijke tendensen bevragen en controleren. Voorbeelden van dergelijke waakhonden zijn middenveldorganisaties of nationale mensenrechteninstellingen zoals het FIRM. Hun onafhankelijkheid en effectiviteit worden internationaal gezien als een indicatie van de mate waarin een land de rechtsstaat respecteert.

Wanneer deze waakhonden echter doelwit worden van intimidatie, financiële druk of reputatieschade, komt niet alleen hun werk in gevaar, maar wordt ook het bredere democratische weefsel verzwakt. In zijn studie "Ruimte voor mensenrechtenverdedigers in België" uit 2024 bracht het FIRM aan het licht dat 55% van de 159 organisaties die de enquête invulden minstens één keer slachtoffer was van een vorm van intimidatie of agressie in 2021 en 2022.

Deze aanvallen zijn divers: van juridische intimidatie (24%) en lastercampagnes (22%) tot cyberaanvallen (19%). Ook ondervond 25% van de deelnemende organisaties moeilijkheden bij het verkrijgen van financiering en werd 18% belemmerd in hun deelname aan het politieke besluitvormingsproces.

NAAR EEN STERKE EN VEERKRACHTIGE RECHTSSTAAT

De vaststellingen in het rapport van het FIRM zijn geen momentopnames. Het zijn symptomen van een sluipende erosie van de rechtsstaat. Ze vragen om een doortastend antwoord.

Het FIRM bezorgde het rapport over de rechtsstaat aan de leden van het federale parlement en de regering. Ook ging het FIRM met het parlement in debat over de rechtsstaat. Zo wil het hen bijstaan om structurele acties uit te

werken die de rechtsstaat versterken, met garanties voor onafhankelijke rechtspraak, effectieve uitvoering van rechterlijke beslissingen en bescherming van mensenrechten. Want ondanks deze zorgwekkende tendensen, benadrukt het FIRM dat het mogelijk is om het tij te keren.▲

WAT IS HET FEDERAAL INSTITUUT VOOR DE RECHTEN VAN DE MENSEN (FIRM)?

Het FIRM waakt over het respect voor de mensenrechten in België. Ook voor die van jou. Wat betekent dat concreet? Het FIRM informeert over mensenrechten, geeft adviezen en aanbevelingen aan de overheid, volgt op of België haar internationale verplichtingen nakomt en werkt samen met verschillende organisaties om de rechten van iedereen te versterken.

Daarnaast ondersteunt het FIRM klokkenluiders die misstanden op het werk melden. Het FIRM is ook het aanspreekpunt in de strijd tegen SLAPP-rechtszaken (ongegrunde juridische procedures die kritische stemmen het zwijgen willen opleggen). Binnen het FIRM werd ook een Preventiemechanisme tegen foltering opgericht dat samen met gespecialiseerde instanties toezicht uitoefent op plaatsen van vrijheidsberoving.

Het doel? Een samenleving bevorderen waar de mensenrechten van iedereen op gelijke wijze gerespecteerd worden. Meer info op www.federaalinstituutmensenrechten.be.

Mensenrechten als moreel kompas

In gesprek met Raymonda Verdyck, voorzitter van deMens.nu

Mensenrechten vormen het fundament van een open en menswaardige samenleving. Voor deMens.nu zijn ze geen abstract ideaal, maar een dagelijkse praktijk. We spraken met Raymonda Verdyck over de centrale plaats van mensenrechten in de werking van de organisatie, de uitdagingen vandaag en de rol van het middenveld.

Welke rol spelen mensenrechten vandaag in de kernwerking van deMens.nu?

Dat is eenvoudig: alle mensenrechten. Zowel de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die op 10 december 1948 werd afgekondigd, als het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, dat dit jaar vijfenzeventig jaar bestaat, vormen de leidraad in alles wat deMens.nu doet. Al onze dossiers, communicatie en dienstverlening worden voortdurend aan deze verklaringen getoetst.

Hoe komen mensenrechten concreet tot uiting in de HuizenvandeMens?

Binnen onze HuizenvandeMens vormen plechtigheden en gesprekken het grootste deel van het takenpakket van onze moreel consulente. In beide activiteiten zijn mensenrechten een constante rode draad. Denk bijvoorbeeld aan de vele levenseindegesprekken die onze consulente voeren. Het recht op waardig sterven is al decennialang een strijdpunt van deMens.nu en dus ook een essentieel onderdeel van onze dienstverlening.

Daarnaast organiseren onze consulente waardige afscheidsplichtigheden voor mensen die in armoede of eenzaamheid overlijden. In alles wat we zeggen en doen vertrekken we vanuit het principe dat iedere mens het recht heeft om zijn of haar leven zelf vorm te geven en daar zelf beslissingen over te nemen. Zelfbeschikking als fundamenteel mensenrecht dus.

Welke mensenrechtenkwesaties krijgen momenteel prioriteit binnen jullie werking?

Menswaardigheid en kwetsbaarheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Mensenrechten erkennen die kwetsbaarheid en beschermen ons tegen willekeur. Ze zijn geen luxeproduct voor tijden van vrede, maar een noodzaak in een wereld die steeds meer polariseert en waarin angst en macht het debat domineren.

Mensenrechten zijn een sleutelbegrip voor deMens.nu. Waar staan die vandaag onder druk?

Volgens de Global Peace Index zijn er vandaag 56 gewapende conflicten waarbij 92 landen betrokken zijn. Dat zijn de hoogste aantallen sinds het einde van de Tweede We-

reldoorlog. In conflictgebieden is er vanzelfsprekend weinig ruimte voor kritische stemmen, dialoog, pluralisme en respect voor mensenrechten.

In Gaza, Soedan, Oost-Congo, Oekraïne en tal van andere brandhaarden worden mensenrechten dagelijks met voeten getreden. Ook in landen als de Verenigde Staten en Hongarije zien we hoe democratische waarden worden uitgehold door populisme en autoritair bestuur. Zelfs in eigen land staan basisrechten onder druk. Gevangenen leven in mensonterende omstandigheden, asielzoekers zwerven door Brussel omdat ze geen opvang krijgen waar ze recht op hebben, gerechtelijke uitspraken worden genegeerd door ministers en journalisten worden bedreigd door partijvoorzitters. Het lijken losstaande incidenten, maar in werkelijkheid wijzen ze op een sluipende erosie van onze rechtsstaat.

Ook in Europa worden mensenrechten systematisch geschonden, bijvoorbeeld via zogenaamde pushbacks. Daarbij worden mensen die een land proberen binnen te komen met geweld teruggestuurd zonder de kans om asiel aan te vragen of hun verhaal te doen. In juni vorig jaar kreeg Hongarije een boete van 200 miljoen euro van het Europees Hof van Justitie wegens het jarenlang blokkeren van asielaanvragen. In januari 2025 veroordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens Griekenland wegens systematische pushbacks.

Hoe verbindt deMens.nu mensenrechten met thema's als zorg, levenseinde en zingeving?

Via onze consulente in de HuizenvandeMens, maar ook in ziekenhuizen, woonzorgcentra en gevangenis, staan we dagelijks naast mensen die ondersteuning nodig hebben. Dat gebeurt via gesprekken over zingeving, morele vragen en levenseindebeslissingen.

Onze professionele consulente, ondersteund door een groot netwerk van vrijwilligers, brengen mensenrechten elke dag in de praktijk, vaak in bijzonder moeilijke omstandigheden. Dat geldt zeker ook voor het werk van de Stichting Morele Bijstand aan Gedetineerden. Niet toevallig is België al tientallen keren door het Europees Hof voor de

© Evy Ottermans

Rechten van de Mens veroordeeld wegens de mensonterende situatie in onze gevangnissen.

Welke plaats krijgt mensenrechteneducatie in jullie vormings- en publiekswerking?

Mensenrechten vormen de rode draad doorheen alles wat we doen, ook in onze educatieve werking. Dat gebeurt via vormingen en publieksactiviteiten, maar ook in het onderwijs. In de lessen niet-confessionele zedenleer krijgen mensenrechten veel aandacht. Zo zorgen we ervoor dat jonge mensen doordrongen raken van hun waarde en van het belang van mensenrechten voor een menswaardige en democratische samenleving.

Hoe vermijd je dat mensenrechten een abstract verhaal worden, los van het dagelijkse leven?

Wanneer we toestaan dat mensenrechten worden genegeerd, ondermijnen we niet alleen de rechten van anderen, maar ook onze eigen vrijheid. Rechten zijn ondeelbaar. Wie zwijgt wanneer de rechten van een ander worden geschonden, zaagt aan de tak waarop hij zelf zit. De geschiedenis leert ons dat onverschilligheid de beste bondgenoot is van onderdrukking.

Mensenrechten zijn geen vrijblijvende afspraken, maar een morele grens tegen ontmenselijking. Het kwaad is vaak banaal. Niet het werk van monsters, maar van gewone mensen die weggijken, gehoorzamen of verantwoordelijkheid afschuiven. Mensenrechten zijn daarom ook een oproep tot verantwoordelijkheid, niet alleen voor staten, maar voor ieder van ons.

Met welke partners werkt deMens.nu samen om mensenrechten zichtbaar te maken?

Net als deMens.nu zelf benadrukken al onze lidverenigingen het belang van mensenrechten. Binnen onze koepel vind je een breed scala aan vrijzinnig humanistische organisaties, actief in uiteenlopende domeinen, maar allemaal met mensenrechten als gedeelde basis.

Daarnaast werken we ook nauw samen met organisaties buiten onze koepel. Een goed voorbeeld is het Hannah Arendt Instituut, waar met directeur Christophe Busch een vooraanstaande autoriteit op het vlak van mensenrechten aan het hoofd staat.

Welke rol ziet u voor het middenveld in het verdedigen van mensenrechten vandaag?

We moeten ons blijvend inzetten voor de naleving van mensenrechten en ons actief verzetten tegen hun uitholling, op straat, in het parlement en in de media. Want zwijgen is instemmen. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees Verdrag zijn geen vodjes papier, maar levende documenten die actueler zijn dan ooit. Ze zijn onmisbaar in 2026. Slagen we of falen we? Dat hangt af van ons, van onze bereidheid om niet weg te kijken, niet te zwijgen en te blijven geloven in de kracht van menselijke waardigheid.

Wat kunnen Willemsfondsleden concreet doen vanuit hun eigen engagement?

Wie vandaag nog gelooft in humanisme, moet opstaan en spreken. We moeten de verdediging opnemen van onze open samenleving, onze democratie, onze vrijheden, solidariteit en mensenrechten. We mogen geen schrik hebben om die waarden op alle niveaus te verdedigen. Het is aan elke vereniging en elk individu om bewust de kant van de mens te kiezen. ▴

Cédric Ista

Taaie aanhouders

Falun Ellie Koos winnaar Lezersprijs van De Bronzen Uil

‘Wat betekent dat, rouwdouwers?’, vraagt Ada aan haar vader terwijl ze samen aan het werk zijn. ‘Gewoon, aanpakkers. Mensen die hun eigen boontjes doppen’. Met die definitie wordt meteen de kern gelegd van Rouwdouwers, het debuut van Falun Ellie Koos (1992), dat op de shortlist van de Libris Literatuur Prijs stond en de Lezersprijs won van De Bronzen Uil 2025.

Het woord ‘rouwdouwer’ draagt in het Nederlands een dubbele lading: ruw, hard, maar ook volhardend. Die ambivalentie vormt het morele en emotionele hart van de roman. Koos volgt Ada, die opgroeit in armoede, gevormd door een vader die gelooft dat weerbaarheid de enige manier is om te overleven. Net als bij auteurs als Édouard Louis staat sociale klasse centraal, maar Koos’ benadering is minder uitgesproken polemisch en sterker verankerd in een persoonlijk, gekleurd perspectief.

Ada identificeert zich volledig met de hardheid van haar vader. Ze internaliseert zijn overtuiging dat zwakte een keuze is en dat je jezelf door het leven moet “uithakken”. Haar jongere broer Broos – zacht, huilerig en gevoelig – vormt haar tegenpool. Waar Ada haar verdriet wegslikt, kan Broos dat niet. In haar vertelling wordt hij daardoor steeds meer een last, iemand die faalt in het rouwdouwerschap.

Het contrast tussen broer en zus weerspiegelt zich al vroeg in hun ouders. De moeder is warm en zorgend, de vader hoekig en gesloten. Wanneer de moeder omkomt bij een verkeersongeluk, blijft de vader alleen achter met zijn kinderen. De opvoeding die volgt is hard, soms ronduit wreed, maar steeds ingegeven door een diep geloof in zelfredzaamheid. Ada past zich moeiteloos aan; Broos breekt langzaam.

Koos toont scherp hoe geweld zich vermomt als zorg. In memorabele scènes laat de vader zijn kinderen testen of ze allergisch zijn voor wespsteken, dwingt hij hen tot vechten en tot zwemmen op de plek waar net een kind verdronken is. Ada doorstaat alles zonder krimp en wordt daarvoor beloond; Broos spartelt en wordt uitgelachen. Gaandeweg ontstaat er een verbond tussen vader en dochter, met Broos als mikpunt. Ada beseft zelf hoe verraderlijk dat bondgenootschap is, maar blijft het verdedigen: hardheid geeft houvast.

De roman wordt volledig verteld vanuit Ada’s perspectief, gericht aan haar broer. Dat maakt de lezer voortdurend be-

wust van de subjectiviteit van het verhaal. Ada’s stem is resoluut, soms meedogenloos, en doordrongen van haar overtuiging dat zachtheid gevaarlijk is. Tegelijk sijpelt er door haar taal heen een ongemakkelijke twijfel: haar wereldbeeld is strak, maar vertoont barsten.

Die spanning wordt verder uitgewerkt wanneer Ada, na een periode van werken in een vleesverwerkingsbedrijf, onverwacht wordt toegelaten tot een kunstopleiding. De kunstschool voelt voor haar als een andere planeet, bevolkt door mensen die zich eindeloos bezighouden met gevoelens en kwetsbaarheid. Kunst is voor Ada iets overbodigs, bijna verdachts: wie moet overleven, heeft geen tijd voor introspectie. Toch probeert ze zich aan te passen, verscheurd tussen haar verlangen om erbij te horen en haar loyaliteit aan de waarden van haar afkomst.

Het motief van zwemmen keert hier opnieuw terug: waar Ada geleerd heeft om te vechten tegen verdrinking, lijkt de culturele elite volgens haar in een pierenbadje rond te dobberen, veilig en beschermd. De metafoor onderstreept Koos’ scherpe klassenanalyse zonder te vervallen in simplificatie.

Halverwege het boek trekt Ada zich terug naar Galicië, waar ze gaat werken in een vervallen huis bij de zwijgzame Molina. Het harde fysieke werk, het isolement en het repetitieve ritme voelen vertrouwd. In Molina herkent ze haar vader; in zichzelf diens onverzettelijkheid. Maar in deze Spaanse microkosmos begint Ada voor het eerst te schuiven. Ze toont zorg voor dieren, ontwikkelt voorzichtig empathie en ziet hoe Molina’s rigide houding langzaam barst wanneer die schadelijk blijkt.

De hoofdstukken in Galicië vormen een contrapunt bij de jeugdherinneringen en geven de roman ademruimte. Koos speelt met chronologie, maar houdt de structuur helder: geboorte en dood omlijsten een verhaal dat uiteindelijk draait om transformatie. De stijl is sober en ongepolijst, passend bij Ada’s stem, maar af en toe verrassend beel-

© Evy Ottermans

dend. Juist die onverwachte poëzie suggereert dat Ada's wereldvisie nooit volledig sluitend is geweest.

Centraal staat de vraag hoe de verhalen die we onszelf vertellen ons beschermen, maar ook kunnen vastzetten. Ada gelooft dat haar hardheid haar gered heeft, maar gaandeweg wordt duidelijk dat diezelfde hardheid haar ook heeft vervreemd: van haar broer, van haar eigen lichaam, en van zachtheid in het algemeen. Vrouwelijkheid wijst ze resoluut af; kwetsbaarheid associeert ze met gevaar. Toch laat Koos zien dat die afwijzing geen natuurwet is, maar een aangeleerd pantser.

In het slot van de roman, dat hier onbesproken blijft, wordt Ada gedwongen haar interpretatie van het verleden te herzien. Wat zij zag als noodzakelijke ruwheid blijkt ook schuld, verlies en gemiste zorg te bevatten. De scheurtjes in haar overtuigingen worden onmiskenbaar.

Met Rouwdouwers vindt Falun Ellie Koos een overtuigend evenwicht tussen branie en gevoeligheid. Het is een roman over klasse, opvoeding en zelfredzaamheid, maar ook over de prijs van hardheid. Door vast te houden aan één gekleurd perspectief dwingt Koos de lezer niet tot een oordeel, maar tot twijfel. Dat maakt dit debuut tot een krachtige, intelligente en bij momenten confronterende uppercut. ▶

Hannah Cornelus i.s.m. het Algemeen-Nederlands Verbond en het Willemsfonds

9789025473570 Rouwdouwers
verkoopprijs €22,99

[**C O N F I T U U R**]
een kleurrijk verbond van onafhankelijke boekhandels

Goed voor 2,20 euro korting op 'Rouwdouwers' van Falun Ellie Koos
Korting enkel geldig in de Confituurboekhandels (zie www.confituurboekhandels.be) van 10 maart t.e.m. juni 2026, zolang de voorraad strekt. Niet cumuleerbaar met andere voordelen.

Boekentips door Antwerpen Leest

Een lezersplatform voor onze prachtige stad en haar inwoners: dat is Antwerpen Leest. Antwerpen Leest omarmt lezers en voorlezers, bezoekers van de bibliotheek en van boekhandels. Of je nu graag dikke romans, thrillers, poëzie, non-fictie of strips leest: voor iedereen die van boeken, lezen, verhalen, spoken word of slam houdt, is er een plekje op dit platform. Voor deze Rechttuit ontvingen we tips rond het thema van Campus Willems 2026: 'Mensenrechten'.

ANDRÉ OYEN TIPT REBELS: HET VERZET VAN 75-PLUSERS VAN ANN PEUTEMAN

De meeste 75-plussers ergeren zich te pletter aan de manier waarop hun generatie wordt voorgesteld, behandeld en genegeerd. 'Genoeg,' zeggen de twaalf rebellen in dit boek, 'wij pikken dit niet langer.' Elk op hun eigen manier verzetten ze zich tegen betutteling, doen ze er alles aan om gehoord te worden en vertikken ze het om oud te worden. Zo blijft Nadia koppig solliciteren, gaat Monika vol vuur betogen, doet Mohamed er alles aan om vooroordelen te doorprikken en bestookt Erik het stadsbestuur met klachtenbrieven.

Ann Peuteman is zich er wel van bewust dat 75-plussers soms fysiek of mentaal niet meer vermogend genoeg zijn om zelf zaken te ondernemen. 'Mensen met dementie bijvoorbeeld laat ze buiten de projecten die ze doet, omdat dit echt moeilijk is. Dan kom je in een andere discussie en een

ander verhaal terecht. In film en boek komen twaalf mensen een asertieve stem gegeven. Ze zijn vaak niet meer goed te been, maar het zijn wel echte

rebellen. Ze zijn altijd nieuwsgierig gebleven en willen altijd nieuwe dingen blijven ontdekken.

NATHALIE BROUWERS TIPT HET MEISJE MET DE LUIDENDE STEM VAN ABI DARÉ

Het meisje met de luidende stem is een prachtig ontroerend en ook inspirerend debuut van Daré. Daré schrijft over het jonge meisje Adunni. Zij rouwt over het overlijden van haar moeder. Wat Adunni van haar moeder mee kreeg, is dat als ze haar stem wil laten horen en een eigen leven wil opbouwen, het allerbelangrijkste voor haar onderwijs is. Maar haar vader kan het schoolgeld niet meer betalen, hij drinkt sowieso al het huishoudgeld op en huwt haar op haar vijftiende uit

voor haar bruidsschat aan een oude taxichauffeur die ook al twee andere vrouwen heeft gehuwd.

Van dan af ziet het leven van Adunni er slechter en slechter uit. Op een bepaald moment vlucht ze weg van haar man, en komt ze als jonge huishoudhulp terecht bij een rijk koppel waar ze wordt uitgebuit door vooral de vrouw die een succesvolle zakenvrouw maar ook een furieuze bazin blijkt te zijn. Het boek bevat het miserabele leven waarin Adunni terecht komt en hoe ze toch probeert de obstakels die op haar weg komen te overwinnen en uit dit dal te klimmen. Tegelijkertijd is Adunni's stem ongelooflijk moedig en blijft ze vastbesloten om gehoord te worden en haar ambitie waar te maken.

TINE DEW TIPT DE MAN VAN VEEL VAN KARIN AMATMOEKRIM

DE MAN VAN VEEL

Met een woord vooraf van Astrid H. Roemer

KARIN AMATMOEKRIM

Deze roman vertelt het waargebeurde verhaal van Anton De Kom, de Surinaamse vrijheidsstrijder die onder gedwongen statuut wordt opgenomen in een psychiatrische inrichting in Nederland.

Het onwaarschijnlijke en schrijnende levensverhaal gaat je fantasie te boven, hallucinant wat die man allemaal heeft meegemaakt!

Persoonlijk wist ik eigenlijk zo goed als niets over de kolonisatie van Suriname door Nederland voorafgaand aan dit boek - nooit over geleerd tijdens de lessen

geschiedenis vroeger op school. Toch een heel interessant onderwerp en een boeiende case vond ik. Wat een immens respect verdient deze (voor de meeste mensen ongetwijfeld onbekende) Anton De Kom, 'n must read! Dit boek is voor mij het meest memorabele boek van de 100+ boeken die ik las vorig jaar!

DRIES DECRU TIPT GENOCIDEFAX VAN ROXANE VAN IPEREN

Een essay over groepsdynamiek met als centrale thema de genocide die in 1994 in Rwanda plaats vond. Naast een verbijsterende voorgeschiedenis van deze gebeurtenis toont de schrijfster met citaten en officiële documenten aan hoe een wij/zij denken kan afglijden naar een ontmenselijking van groepen en gedragingen. Er wordt een link gelegd naar onder andere de vergiftigde bedrijfsculturen, ontwrichte gezinssituaties en de opkomst van het fascisme in de jaren 30. Absoluut geen boek waar je vrolijk van wordt, maar een aanrader voor wie een dosis harde realiteit kan verdragen en eraan herinnerd wil worden dat kritisch denken en je stem laten horen als je onrechtvaardigheid ziet, belangrijk is.

NICK VAN DE VEL TIPT WAAROM IK NIET MEER MET WITTE MENSEN OVER RACISME PRAAT VAN RENI EDDO-LODGE

Door middel van persoonlijke anekdotes, geschiedenis en statistieken, biedt Eddo-Lodge een diepgaande analyse van de verschillende vormen van racisme die mensen van kleur ervaren en hoe dit zich uit in de samenleving. Ze bespreekt ook de rol van witte mensen in het bestrijden van racisme en hoe zij verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun eigen vooroordelen en privilege. Eddo-Lodge bespreekt in dit boek haar eigen ervaringen als zwarte vrouw in het Verenigd Koninkrijk en hoe ze heeft ervaren dat men-

Reni Eddo-Lodge WAAROM IK NIET MEER

MET WITTE MENSEN

OVER RACISME PRAAT

PELCKMANS

sen van kleur vaak gedwongen worden om met witte mensen over racisme te praten. Ze legt uit hoe deze discussies vaak onproductief zijn en hoe witte mensen hun eigen verdedigingsmechanismen opzetten om hun eigen privilege te beschermen.

Het boek is zeer goed geschreven en bevat een schat aan informatie en perspectieven die belangrijk zijn voor iedereen die zich inzet voor sociale rechtvaardigheid en gelijkheid. Eddo-Lodge benadrukt de noodzaak om te luisteren naar de stemmen van mensen van kleur en om samen te werken aan een meer rechtvaardige en inclusieve samenleving. Eddo-Lodge schetst een beeld van de complexiteit van racisme en legt uit waarom het zo belangrijk is om het serieus te nemen en er open over te praten. Ze laat zien hoe witte mensen vaak onbewust bijdragen aan en profiteren van institutioneel racisme, terwijl ze zichzelf als onschuldig beschouwen.

Op Antwerpen Leest vind je, naast boekentips voor elke smaak en elk genre, ook de beste leesplekken en al die fijne literaire activiteiten in Antwerpen. Samen met alle literaire partners in de stad bouwen we een gemeenschap die van jullie, de Antwerpse lezer, is waar we de dingen waar we echt van houden met elkaar kunnen delen.

Geleerdenlatijn

In vorige bijdragen heb ik het gehad over Volkslatijn, dat via Oudfrans en Gallo-Romaans teruggaat op het Latijn van de Romeins periode en over het Kerklatin. Een derde soort Latijn dat onze taal diepgaand heeft beïnvloed is het Latijn van het opgeleide deel van de bevolking en van de geleerden. Eeuwenlang werd er in onze streken enkel in het Latijn geschreven: tot de 13de eeuw waren oorkonden, wetteksten en reglementen in het Latijn gesteld – en werden ze veelal geschreven door geestelijken: de ‘klerken’. Vandaar dat de familienaam Declercq (en varianten) zoveel voorkomt. Gelukkig voor de taalwetenschap waren niet alle klerken het Latijn even goed meester en maakten ze soms fouten of voegden ze Germaanse woorden toe aan hun tekst, zodat we soms een onverwacht beeld krijgen van het Nederlands van toen.

Germaanse woorden staan bijv. in een toltarief van 1163 voor Nieuwpoort: “*de nave, quę est clincaboiat, duodecim denarios; de nave quę dicitur losboiat octo denarios*“ (= voor een vaartuig dat een **klinkeboot** is 12 penningen; voor een vaartuig dat **losboot** genoemd wordt 8 penningen). We zien hier hoe de klerk zijn best aan het doen is om de nog steeds bestaande West-Vlaamse tweeklank ooë in -boot weer te geven in twee woorden waarvoor hij geen Latijns equivalent heeft kunnen vinden. We moeten wachten tot de 13de eeuw voor de bevolking in de (Vlaamse) steden zo was toegenomen dat schrijven in het Nederlands noodzakelijk werd om de maatschappij te kunnen regelen, en de spelling van het Vlaams/Nederlands stilaan vorm begint te krijgen.

Het middeleeuwse geleerdenlatijn evolueerde wel weg van het klassieke Latijn. Het Latijn, dat in heel Europa de voertaal was geworden aan alle universiteiten, was langzamerhand gecorrumpeerd geraakt o.a. door de invloed van de volkstalen. Dat was de visie van de humanisten, die tijdens de renaissance (= de ‘hergeboorte’ van de oudheid) probeerden in te grijpen en het klassieke Latijn in zijn oude luister probeerden te herstellen. Dat was in elk geval de bedoeling van iemand als Desiderius Erasmus. Zijn oorspronkelijke voornaam zou *Geert / Gerrit* geweest kunnen zijn, die dan verlatijnst zou zijn tot *Desiderius* (= ‘de begeerde’), vanuit de (verkeerde) etymologische veronderstelling dat namen als *Gerrit, Gert, Gerhard* iets met ‘begeerte’ te maken hebben. De naam *Erasmus* (uit Oudgrieks *erasmos* ‘de geliefde’) was dan weer een eerbetoon aan de vandaag weinig bekende heilige martelaar Erasmus van Formiae.

Vanaf de renaissance tot vandaag de dag hebben de geleerden in heel West-Europa de gewoonte aangenomen om veel wetenschappelijke terminologie uit het Oudgrieks te halen, dikwijls via het Latijn. Sommige geleerde woorden zijn naderhand in de volkstaal opgenomen. Ik denk dat de meeste jongeren die de woorden *super* of *mega* in de

mond nemen, niet beseffen dat het eerste woord Latijn is (*super* = ‘boven’, ‘zeer’) en het tweede Oudgrieks (*mega* = ‘groot’).

Het Latijn werd in Noordwest-Europa dus drie keer geïntroduceerd: door de Romeinen, door de Kerk en door de Humanisten. Telkens was de scope van de taalinvloed internationaal. Daardoor is de taal, samen met het Oudgrieks, in tegenstelling tot wat veelal gedacht wordt, door de eeuwen heen zeer levendig gebleven tot vandaag de dag. ▴

Prof. em. Jacques Van Keymeulen
Vast secretaris van het

Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren

175 jaar willemsfonds

Oproep 175 jaar samen bouwen aan de toekomst

Maar 2026 betekent meer dan enkel feest. Het wordt ook een keerpunt: onze vereniging zal het vanaf dan moeten stellen met **aanzienlijk minder subsidies**.

Om ons rijke verleden een sterke toekomst te geven, hebben we uw **steun meer dan ooit nodig**.

Daarom doen we een **warme oproep**: draag uw steentje bij zodat het **Willemsfonds** kan blijven bloeien.

Als symbolisch gebaar stellen we een gift van 175 euro voor – één euro voor elk jaar van ons bestaan.

Uiteraard is elk bedrag welkom: meer of minder, u kiest zelf.

Uw steun kan u overmaken op rekeningnummer

BE39 0010 2817 2819

op naam van **Willemsfonds vzw**,
met als mededeling: **“Gift”**.

Vanaf 40 euro ontvangt u bovendien een fiscaal attest.

Brusk

Gloednieuwe artistieke hotspot in het hart van Brugge

Welkom in BRUSK, de gloednieuwe artistieke hotspot in het hart van Brugge. Een kunsthall voor tentoonstellingen en evenementen van topniveau. In het oude centrum van Brugge, aan de Garenmarkt, opent op vrijdag 8 mei 2026 een gloednieuw kunstencentrum BRUSK met maar liefst twee tentoonstellingen van wereldformaat. Van 8 tot 10 mei is er het openingsweekend BRUSK FEST

BRUSK. DWARS DOOR KUNST. KUNST BEWEEGT.

Ze is in een constante staat van transformatie en transformeert iedereen die haar beleeft. Bij BRUSK beweeg je letterlijk door kunst. Kunst ligt er dwars op je route. Dwarse kunst, die zich niet altijd makkelijk laat passeren. Die aanzet tot kritisch denken. Kunst als een uitnodiging om onze aangeboren nieuwsgierigheid te voeden, alles in vraag te stellen en dan een eigen mening te formuleren. Bij BRUSK beweeg je dwars door kunst. En word je dwars door kunst bewogen.

Brugge ontwikkelde zich door de middeleeuwen heen als een wereldstad, een knooppunt in wereldwijde netwerken van handel, cultuur en politiek. Op haar hoogtepunt leek Brugge het epicentrum van de wereld. Maar de stad stond nooit op zichzelf. Brugge stond voortdurend in contact met andere regio's en culturen via handel, reizen, geloof en ideeën. En net dié verbindingen gaven haar een belangrijke rol in de wereldgeschiedenis.

De prestigieuze openingstentoonstelling 'Breedbeeld' gaat op zoek naar die verbindingen. Welke stempel drukten de handelaars uit Scandinavië, kruisvaarders uit Jeruzalem of wetenschappers uit de islamitische wereld op de Vlaamse stad, en omgekeerd?

Van de Noordzee, het christelijke Oosten en de Middellandse Zee, tot de hofcultuur en de zogenaamde 'nieuwe' wereld. Vijf hoofdstukken vol unieke, historische objecten en verhalen uit verschillende tijden en continenten belichten de interacties tussen middeleeuws Brugge en de rest van de wereld. In samenwerking met de gerenommeerde Britse historicus en auteur prof. dr. Peter Frankopan en experts prof. dr. Jan Dumolyn, prof. dr. Jo Van Steenberghe, dr. Axel Langer en prof. dr. Wim De Clercq schijnt de expo een licht op cruciale, maar vaak vergeten verhalen over onze geschiedenis.

KUNST EN OBJECTEN UIT TOPMUSEA

Naast objecten uit de rijke collectie van Musea Brugge brengt 'Breedbeeld' ook unieke kunstwerken en historische objecten uit topmusea van over de hele wereld naar Brugge. Van Hans Memlings 'Passie van Christus' uit Museo Reali Torino - Galleria Sabauda (Turijn), tot het anonieme 'Portret van Suleyman' uit het Kunsthistorisches Museum (Wenen) of Bellini's iconische 'Portret van Mehmed II' uit The National Gallery (Londen). Van uitzonderlijke manuscripten zoals het slechts zelden uitgeleende 'Portret van Alexios Komnenos I' uit de Vaticaanse Biblioteca Apostolica Vaticana en de beroemde 'Nuzhat al-mushtāq fī ikhtirāq al-āfāq' – ook gekend als 'Tabula Rogeriana' – uit de Bodleian Libraries (Oxford), tot archeologische vondsten en indrukwekkende wandtapijten.

BREDERE BLIK

De middeleeuwen schudden hun duistere imago van zich af en tonen zich in volle glorie. De BRUSK-tentoonstelling is een uitnodiging om met een bredere blik naar geschiedenis en globalisering te kijken. Een niet te missen ontdekkingstocht van een groter verhaal.

REFIK ANADOL

Latent City

De internationaal gerenommeerde nieuwe mediakunstenaar Refik Anadol brengt een grensverleggende tentoonstelling naar BRUSK. De Turks-Amerikaanse pionier in digitale kunst staat wereldwijd bekend om zijn grootschalige kunstinstallaties gecreëerd samen met artificiële intelligentie. Voor het eerst brengt Refik Anadol zijn visionaire

Op 8 mei opent de tentoonstelling **BREEDBEELD**
VERWEVEN WERELDEN VAN BRUGGE 900 – 1550

werk naar België voor de indrukwekkende openingstentoonstelling van BRUSK.

De afgelopen tien jaar trainde Refik Anadol Studio eigen AI-modellen met meer dan vijf miljoen beelden van steden wereldwijd, om tot unieke algoritmes te komen die de metropool heruitvindt als een levend, ademend wezen. 'Latent City' vormt de start van een nieuwe serie van Refik Anadol waarin zijn jarenlange engagement met stedelijke verbeelding voor het eerst ruimte krijgt in een museum.

Gestuurd door data uit Brugge

Een constellatie van AI-gestuurde werken met data uit wereldsteden als Stockholm, Seoul en New York gaat in dialoog met dé blikvanger van de expo: een indrukwekkende totaalinstallatie, speciaal ontwikkeld voor Brugge, gestuurd door data uit Brugge. Van Brugges middeleeuwse netwerken, architecturale structuren en rijke kunstcollecties. Maar ook van de onzichtbare – latente – ritmes van het dagelijkse leven in de stad. Centraal staat de vraag hoe technologie de stad kan verbeelden – niet alleen de zichtbare laag, maar ook de onzichtbare dynamieken. De expo zet de materiële stad om in data, en data in een oneindig visueel archief dat constant transformeert. Een zintuigelijke en meeslepende ervaring op het snijvlak van kunst, technologie en ethiek.

Brug tussen de digitale en fysieke wereld

Met innovatieve technieken en een diepgaande artistieke visie slaat Anadol een brug tussen de digitale en fysieke wereld. Zijn kunst gaat verder dan esthetiek; het stelt fundamentele vragen over technologie, de rol van data en de interactie tussen mens en machine. Anadol werkt met complexe algoritmen en machine learning, waarmee hij patronen en structuren creëert die verder reiken dan de menselijke perceptie. Dat maakt hem een pionier in zijn veld en een voorbeeld voor een nieuwe generatie digitale kunstenaars.▲

BOEK EEN RONDLEIDING

Een gedreven museumgids neemt je mee dwars door de tentoonstelling 'Breedbeeld' op een reis door de tijd én de wereld. Je ontdekt hoe ideeën, goederen en mensen door Brugge reisden en zo culturen met elkaar verbonden – met sporen die tot vandaag voelbaar zijn.

Lang voordat globalisering een naam kreeg, was Brugge al verbonden met jouw stukje van de wereld. Ontdek hoe.

Wat je ontdekt in deze rondleiding

- Verrassende inzichten over de rol van Brugge in de wereldgeschiedenis
- Interactieve, verhalende gidsbeurten met oog voor detail én grote verbanden
- Hoe beïnvloedden islamitische kaarten de blik op Brugge?
- Welke rol speelden Scandinavische contacten in de economie van de stad?
- Wat brachten kruisvaarders écht mee terug uit het Oosten?
- En hoe sijpelen al die invloeden vandaag nog door in ons denken?
- Je kijkt anders naar Brugge, Europa én de wereld
- Universele thema's (migratie, geloof, wetenschap, culturele uitwisseling)
- Maak kennis met handelaars, pelgrims en denkers die Brugge verbonden met Londen, Venetië, Bagdad en ver daarbuiten.
- Ontdek zeldzame historische objecten die duizenden kilometers aflegden – en geesten verruimden.
- Zie hoe Brugge lang voor het woord "globalisering" al een brug was tussen culturen.

Getormenteerd - Geïnterneerd

“Zonder blozende kaken en met een soort rabiëte trots kan ik verklaren dat ik de lijsttrekker ben van het uiteraard verdachte kliekje van sociaal-ontspoorde Vlaamse schrijvers, vermits ik houder ben van een vooralsnog onbetwist record van vrijheidsberoving wegens, wat men pleegt te noemen, een misdrijf van gemeen recht. Dit heeft mede tot gevolg dat ik één der schaarse officieel door de Staat onderhouden schrijvers in Vlaanderen ben.”
(op de achterflap van Recht op Antwoord, Willemsfondsuitgave 210, 1969)

EEN GETORMENTEERD SCHRIJVER

Onder de vleugels van Willem Elsschot werkte de uit Boom afkomstige Roger Van de Velde zich na de Tweede Wereldoorlog op tot een bescheiden literair talent. Zijn brood verdiende hij als journalist bij De Nieuwe Gazet, waar hij vastberaden, en met scherpe pen, de strijd aanbond met maatschappelijke mistoestanden in binnen- en buitenland. Heilige huisjes kende hij amper en binnen de perswereld verwierf hij daardoor een unieke positie.

Chronische maagpijn bracht hem helaas in contact met de zwaar verslavende pijnstillers Palfium, eerst legaal voorgeschreven maar vervolgens opgenomen op de lijst van verboden substanties. Van de Velde, intussen zwaar verslaafd, vond de weg naar het illegale circuit maar liep tegen de lamp. Na een schijnproces werd hij als geesteszieke geïnterneerd en geïsoleerd. Vanuit de instellingen waar hij verbleef, publiceerde hij tussen 1962 en 1970 enkele bijdragen in De Vlaamse Gids en vier boeken, drie andere boeken werden pas na zijn overlijden uitgegeven.

EEN BANGE OVERHEID

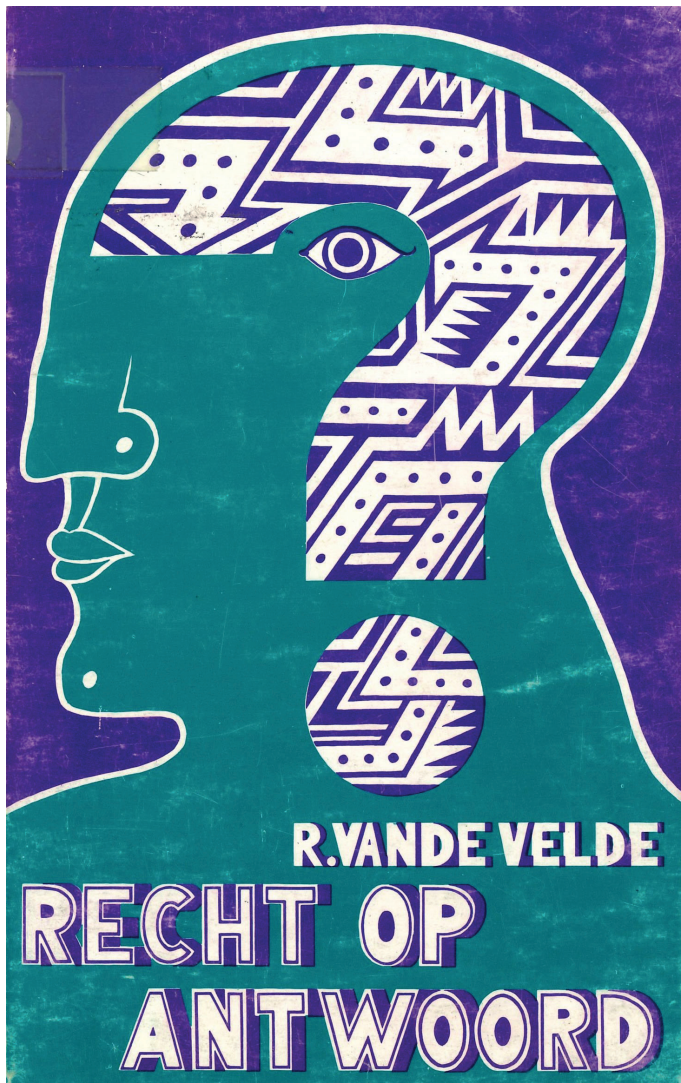
Het succes van zijn eerste roman zorgde voor opwinding. Galgenaas (1966) werd immers gepubliceerd ondanks het feit dat Van de Velde geen toestemming had gekregen om zich in de gevangenis aan het schrijven te zetten. Zijn manuscript had de gevangenis in fragmenten, geschreven op de achterkant van reclamefolders, heimelijk verlaten en was door de uitgever in een boek verwerkt. Justitieminister Pierre Wigny, een CVP-zwaargewicht, wou de herhaling een dergelijke opstandige daad vermijden en verbood de gevangenisdirectie om Van de Velde op ook maar enige wijze toegang te geven tot papier, pen of schrijfmachine, laat staan om een tweede manuscript buiten de gevangemuren te smokkelen.

In de daaropvolgende jaren slaagde hij er, tijdens korte periodes buiten de muren, toch in om te publiceren maar uiteindelijk liep het opnieuw fout. Van de Velde werd opgesloten in Turnhout en zag buiten de muren de strijd tegen het censureren van onder meer auteurs als Hugo Claus en kunstenaars als Walter De Buck steeds heftiger worden. Van de Velde zelf raakte echter vergeten.

RECHT OP ANTWOORD

Van de Velde zocht en vond intussen toch een uitweg. Hij

zette een striemende kritiek op zowel de onderdrukking van de vrijheid van meningsuiting en de toestanden in de gevangenissen en de collocatiecentra op papier en smokkelde het manuscript opnieuw naar buiten. Zijn zoektocht naar een uitgever was moeizaam. Uitgeverij Manteau weigerde Recht op Antwoord op de markt te brengen maar in januari 1969 besloot de kleine uitgeverij van de Bruggeling Johan Sonnevillie met hem in zee te gaan. Samen met het Willemsfonds, waarvoor hij in het verleden al publicaties had verzorgd, besloot hij niet minder dan 3.250 exemplaren op de markt te brengen en dit in de uitgavereeks van het Willemsfonds.

Actie!

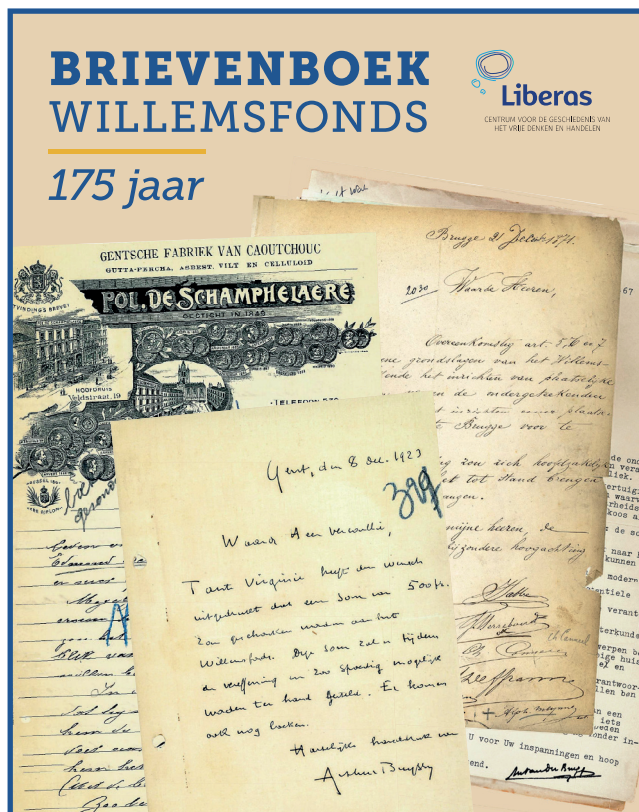
Op initiatief van de professoren Nico Gunsburg en Walter Prevenier besloot het Willemsfonds het niet daarbij te laten en nog een stap verder te gaan. Er werd contact opgenomen met de nieuwe minister van justitie, de socialist Alfons Vranckx. Walter Prevenier vroeg in een brief een herziening van het proces van Van de Velde en een rechtzetting van de justitiële misstappen. Tezeldertijd werd een televisie-uitzending voor het Vrije Woord door het Willemsfonds op de BRT voorbereid rond deze trieste episode en schoten uiteindelijk ook de collega-auteurs wakker. Hubert Lampo, Walter Van den Broeck en Frans Strieleman lanceerden een petitie ten voordele van Van de Velde en die werd door een indrukwekkend aantal namen ondertekend. Vranckx, die eerst de boot had afgehouden en de justitiële aanpak had verdedigd, maakte na een opgemerkt persoonlijk bezoek aan Vande Velde in Merksplas een volledige U-bocht en startte een vrijlatingsprocedure. Op 2 april 1970 verliet Van de Velde als een vrij man de gevangenis na een internering van bijna acht jaar. Een maand later, op 7 mei, kreeg hij de Arkprijs voor het Vrije Woord en kwam in de eregalerij van het vrije denken te staan, samen met andere notoire dwarsliggers van zijn tijd zoals Paul Snoeck, Ward Ruyslinck, Hugo Claus en Hugues Pernath.

Van de Velde zelf trok zich hierna grotendeels terug en de worsteling met zijn opiatenverslaving laaide opnieuw op. Het Willemsfonds gebruikte op 27 mei zijn televisie-uitzending om de aanpak en behandeling van drugsverslaafden op de politieke en algemeen maatschappelijke agenda te zetten. De publieke opinie reageerde positief. Van de Velde mocht intussen, op kosten van het departement Justitie, een ontwenningsskuur gaan volgen in Nederland, maar haalde de landsgrens helaas niet. Op 30 mei 1970 overleed hij, op doortocht richting Jellinek Kliniek in Amsterdam, in een Antwerpse bar.

Het Willemsfonds en Van de Velde hebben in die jaren een belangrijke rol gespeeld in het agenderen van de drugsproblematiek in de breedste betekenis van het probleem, van op de straat tot in de gevangenis. Dit debat over fundamentele mensenrechten blijft intussen helaas brandend actueel. Mensonwaardige levensomstandigheden in gesloten centra en gevangnissen raken niet uitgeroeid en het gerecht krijgt nog te weinig pak op de drugscriminaliteit. Het lijkt dikwijls op dweilen met de kraan open, actie blijft nodig. ▶

Bart D'hondt,
wetenschappelijk medewerker Liberas

Met dank aan het onderzoek van Ellen Van Pelt ('Vrijheid van Geest. Roger Van de Velde en zijn Recht op Antwoord, 1969', in: *Waar de vrije meningsuiting ophoudt vrij te zijn. Pers en censuur in de collectie van Liberas*, Gent: Liberas (LA-Cahier 5), 2019, pp.79-94)

Brievenboek Willemsfonds - 175 jaar neemt de lezer mee door de rijke geschiedenis van de oudste Vlaamse socio-culturele vereniging. Aan de hand van 175 zorgvuldig gekozen brieven uit het omvangrijke archief van het Willemsfonds ontvouwt zich een levendig beeld van anderhalve eeuw cultuur, taalstrijd, onderwijs, leesbevordering en maatschappelijke betrokkenheid.

De correspondentie – van grote namen als Leo Baekeland, Marie Parent, Cyriel Buysse, Virginie Loveling en Hubert Lampo tot de lokale brieverschrijvers en afdelingsverantwoordelijken – toont hoe het Willemsfonds telkens opnieuw een brug sloeg tussen mensen, ideeën en samenleving, hoe 'klauwaard en geus' de emancipatie van Vlaanderen hielp realiseren.

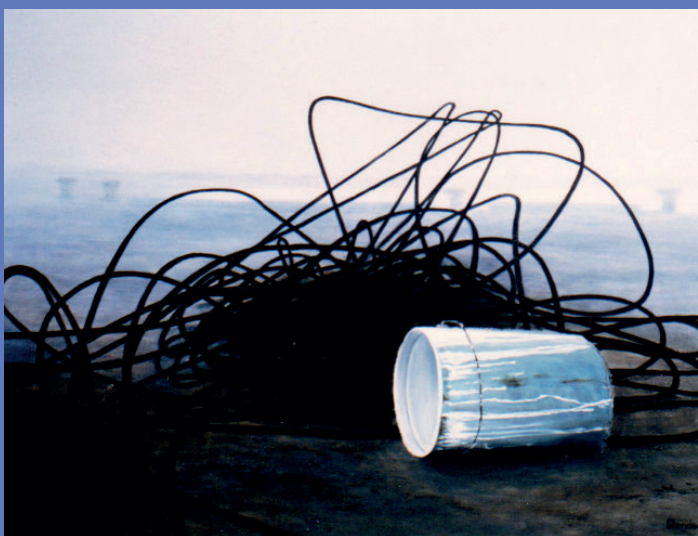
Elke brief wordt ingebed in zijn historische context en aangevuld met biografische notities, waardoor verleden en heden op boeiende wijze samenkomen. Meer dan driehonderd illustraties uit de collectie van Liberas geven verdere duiding bij elk van de 175 verhalen.

Een uniek en toegankelijk boek dat 175 jaar cultuurgeschiedenis in Vlaanderen tastbaar maakt.

Brievenboek Willemsfonds - 175 jaar (384 pagina's, 215x270 mm) is vanaf 14 maart 2026 te koop bij Liberas vzw (www.liberas.eu), Kramersplein 23, 9000 Gent. Bestellen kan ook via 09/221 75 05 of info@liberas.eu (€ 35 + € 5 verzendkosten).

Raymond Renders, °27/11/1938

Raymond was leraar lager onderwijs aan de rijkslage-re school in Poperinge en schilderde vanaf zijn 17de, gevolgd door de hogere cyclus beeldhouwkunst aan de Academie voor Schone Kunsten in Ieper (1983 tot 1985).

Hij nam deel aan diverse individuele en groepstentoonstellingen in West-Vlaanderen, werd meermaals geselecteerd (o.a. IMAGO 2015 van het Willemsfonds) en ontving in 2007 het Gouden Palet van de Koninklijke Kunstkring Hopeland.

Zijn werk omvat schilderijen, collages en assemblages, geïnspireerd door zee- en landschappen en gevonden voorwerpen, met thema's als vervuiling, verval, eenvoud en onrecht.

Daarnaast was hij actief als decorschilder en decorbouwer voor lokale verenigingen.

raymond.renders@telenet.be
Willemsfondslid Poperinge

Versterk jij mee het vrijzinnig humanistische netwerk?

Je bent bij ons meer dan welkom, jong of oud. Steek je graag een plechtigheid in elkaar of verricht je liever administratief werk? Als vrijwilliger word je deskundig gecoacht en neem je deel aan vormingen. Jouw werk toont zichtbare resultaten.

Interesse?
www.demens.nu/vrijwilligers

WILLEMSFONDSER, 3 BOEKENTIPS VOOR JOU!

Het familiefeest Steven Braekeveldt

€ 24,99

Een jaarlijks terugkerend feest lijkt op het eerste gezicht een alledaagse familiebijeenkomst te zijn. Maar niets is wat het lijkt door de vele kleurrijke gasten, die soms haast bovennatuurlijk aandoen, maar ook weer pijnlijk menselijk zijn.

Man-vrouwverschillen in kerntalenten Danielle Krekels

€ 24,99

Hebben mannen en vrouwen echt andere (kern) talenten? Weerspiegelt zich dat in onze maatschappij? En wat doet het met ons, privé en op het werk? Danielle Krekels onderzoekt deze en andere vragen op basis van bijna 20.000 profielen. De gevonden verschillen blijken soms verrassend, soms frustrerend rolbevestigend, maar altijd boeiend. Danielle Krekels werkte voor de vraag naar een neurologische basis ervan samen met de wereldvermaarde hersenwetenschapper Dick Swaab, die vanuit zijn expertise een fascinerende extra dimensie toevoegt.

De ongenode gast. Over leven met kanker, troost en hoop Leen Van den Berg

€ 24,95

Een roman over hoe kanker je leven overhoophaalt. Over vallen en ook weer opstaan. Maar ook over veel meer dan alleen maar ziek zijn: over humor en literatuur als troost en wapen, over een wit doek en over de werkelijkheid onder de woorden. Een verhaal dat je mee op reis neemt naar een plek waar het licht tijdens de nacht blijft sluimeren en naar helderheid op barre hoogten. Een verhaal. Maar echt gebeurd.

In samenwerking met Standaard Uitgeverij mag Willemsfonds vzw van elk boek 5 exemplaren weggeven. Stuur een e-mail naar info@willemsfonds.be en vermeld in het onderwerp de titel waar je graag kans op maakt. Doe dit vóór 30 mei 2026. Enkel winnaars worden op de hoogte gebracht.